

ВІДКРИТЕ ПОЛЕ ТВОРЧОГО СПІЛКУВАННЯ

Козлова І.М., *керівник*
Конотопської літературної студії «Джерела»

30 років виповнюється у 2012 році літературній студії «Джерела», що працює при редакції газети «Конотопський край». Ця дата, звичайно, певною мірою умовна, оскільки літературне життя нашого краю завжди було напруженим, знаменувалося талановитими авторами. Досить назвати імена Л. Смілянського, І. Савича, О. Столбіна, чия творчість тісно пов'язана з Конотопом і Конотопщиною, згадати видатного байкаря і лірика П.Ю. Ключину, який керував районним літературним об'єднанням у 50-х роках. Однак нове об'єднання творчих сил краю в літературну студію при міськрайонній газеті, яка мала тоді назву «Радянський прапор», відбулося в 1982 році.

Ініціатором створення студії, що отримала назву «Конотопські джерела», був редактор газети І.П.Корнющенко, талановитий журналіст, письменник і літературознавець, всебічно обдарована творча людина. Керував новоствореною студією співробітник газети В.О.Танський, журналіст і поет.

15 вересня 1982 року відбулося перше засідання літературної студії, а 2 жовтня в газеті «Радянський прапор» уперше з'явилася «Літературна сторінка студії «Конотопські джерела». Цю дату, певне, і слід вважати днем народження нової літературної студії. З того часу студія при газеті працює безперервно. Перша літературна сторінка містила вірші О. Качан, Я. Пономаренка, Н. Андрюшечкіної, В. Танського, І. Юрковської, байки П. Гришка, літературознавчі та краєзнавчі матеріали «Дещо про «Енеїду» П.Дубинки та «Про різні долі і одну мету» І.Корнющенка. Прикрашав цю сторінку фотостуд М.Згонника «Осінь». З самого початку літературна студія мала чітко визначені творчі засади, що збереглися і до сьогодні: різноплановість літературних та літературознавчих інтересів її членів, об'єднання людей різного віку, найрізноманітніших поглядів і професій, багатожанровість, різномовність. Літературні сторінки обов'язково містили і літературознавчі

дослідження, і критико-бібліографічні матеріали, і виклади новинок літератури, пов'язаних з нашим краєм, і огляди поетичної пошти, які, до речі, робилися не лише керівником студії, але і за його дорученням іншими літстудійцями. “Літературна сторінка” публікувала і прозу “малих форм” – новели, етюди, бувальщини, оповідання, серед яких - “Квіти кохання” та “Мати” Б.Осадчого, “Наближався новий рік” О. Осташка.

Перший склад літературної студії невдовзі поповнився іменами Р. Копф, С. Панчішної, П. Солдатенка, М. Погорілого, І. Козлової. На літературних сторінках з'явилися вірші О. Петренко, В. Глуховця, Н. Деркач, Г. Гаркушенко. Віддаючи належне співдружності мистецтв, “Літературна сторінка” вміщувала також фотозамальовки М. Згонника, І. Руденка, І. Корнющенка, В. Самбуренка, В. Білецького, графічні роботи художників Ю.Резніченка, І.Іваненка, В.Оболоника.

У різний час студією керували такі знані в нашому краї журналісти, як В.І. Троценко, Е.З. Фельдман, Н. П. Петренко. Звичайно, особа керівника значною мірою впливає на емоційну і творчу атмосферу засідань студії. Незабутні у пам'яті такт і делікатність В.І.Троценка. Незабутні також і палкі творчі дискусії студійців, спрямовувані Е.З. Фельдманом, спілкування з винятково талановитою поетесою і журналісткою Н.П.Петренко.

З 1993 року і до сьогодні літературною студією “Джерела” керує І. М. Козлова. При Центрі дитячої та юнацької творчості зараз діє дитячо-юнацький філіал студії “Джерела”, що гуртує авторів шкільного віку, студентів.

Кожний період існування літературної студії – сузір'я нових імен. У 1988-1989 рр. – С. Соколова, Д. Бабич, нині – відомі в Україні журналісти. У 1991-1992 рр. – М. Мовчан, М.Макаренко, О. Чернявська, Н. Воліваха. Майже всі вони обрали згодом фах, пов'язаний зі словом – філологію або журналістику. У цей же час загорілася на небосхилі “Джерел” зірочка О. Башкирової, нині – члена Спілки письменників України, кандидата філологічних наук. Тоді ж стали активно працювати в літстудії краєзнавець І. Лисий, бард О. Спицький,

поет і перекладач В. Савків, поет і журналіст О. Резнік.

Особливо плідним для студії видався період 1993-1994 років, позначений цілою низкою помітних публікацій у газеті. Відкриттям цього періоду стали О. Гавриленко з с. Михайло-Ганнівка та Н. Герасименко, згодом - головний редактор “Конотопського краю”.

1994 рік пам’ятний для студії ще й виходом, вперше в історії, колективної збірки “Поетичний край”, своєрідного творчого звіту літстудійців. Ідея створення цього збірника належить О.І. Примаку, поету, журналісту, співробітнику міськрайонної газети. Він мав особливе чуття на поетичні таланти, умів підтримувати творчі здобутки, делікатно вказати на недовершеність тих чи інших поетичних рядків, він радів кожному поетичному досягненню літстудійців, як власному, і щиро пишався відкритими ним новими іменами, які й сьогодні складають гордість “Джерел”: Г. Опришко, В. Набока, М. Казарцев, В.Дяговець, С.Холмецький, С. Каружеліс, В. Литвин, А. Петрухно, А. Спригіна, О. Кислиця, О. Заболотько – всі вони з повним правом можуть назвати його “хрещеним батьком” у поезії. Літературні сторінки газети «Конотопський край» щедро розміщували твори поетів-аматорів, чим любителі красного письменства завдячували головному редакторові газети, заслуженому журналісту України Г. А.Ільченко.

Вірші деяких міських поетів покладено на музику. Пісні на вірші місцевих авторів мають у своїх доробках Г. Соловійов, В. Малярів, І. Бомштейн, Л. Пустовойтова, О. Селицький, І.Супрун, О. Чиніна, Р. Копф.

Змінилося життя, змінилися місто і газета. Змінилася і студія “Джерела”, але вона й зараз залишається тим, чим постала в уяві тих, хто стояв біля її витоків, - відкритим полем творчого спілкування. Сьогодні активно працюють на ниві літературного аматорства М.Матвійчук, Л.Глушко, Ф. Рижий, А. Флїкінштейн, Г. Круглікова, В. Третьякова, В. Дяговець. Наталя Вербицька. Значні літературні перспективи мають нині представники її наймолодшого покоління: Г.Лук’яненко, М.Сачок, В.Лазебна, О.Городнича, О.Сахно, С.Кушнарів, Р.Прокопенко, В.Коростельова, А.Довгополий, А.Занора. Серед молодого покоління літстудії є автори, чий літературні успіхи засвідчені й

на всеукраїнському рівні. Це лауреати міжнародного конкурсу «Гранослов» О.Башкирова, А.Малігон, В.Худенко, дипломанти цього високого конкурсу Т.Троянович, А.Миколаєнко та О.Єршов, лауреат численних фестивалів авторської пісні С.Городничий, переможець багатьох поетичних конкурсів та фестивалів О.Савела.

Попереду – нові відкриття, нові імена, нові публікації. Хотілося б, щоб надбання літературної студії, всіх її поколінь було відкрите і доступне широкому колу наших читачів – конотопчан, щоб започатковані 30 років тому літературні традиції міцніли і розвивалися на сторінках сьогоднішнього “Конотопського краю”.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ УКРАЇНИ (В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕНЬ «СЛОВА О ПОЛКУ ІГОРЕВИМ»)

Звагельський В.Б, *доцент*
Сумський державний університет

Серед важливих проблем історії України доби середньовіччя поважне місце посідають питання історичної географії Північно-Східного Лівобережжя. Особливої актуальності вони набувають у зв'язку з дослідженням “Слова о полку Ігоревім”. Зокрема, остаточно нез'ясованим залишається маршрут сіверських полків під керівництвом князя Ігоря Святославича у Половецький Степ навесні 1185 р.

Крім “Слова”, ці події досить детально описані в Іпатіївському та Лаврентіївському літописах, “Истории Российской” В. М. Татищева. Зазначені твори є основним і фактично єдиним комплексом писемної інформації про цей похід. Втім вагомим додатковим джерелом стосовно географічних реалій у даному регіоні є археологічні матеріали та інформація пізньосередньовічних джерел.

У зв'язку з дослідженням подій походу Ольговичів 1185 р. за останні два століття виник цілий напрямок гуманітарних досліджень, який дістав дещо умовну назву “Словознавство”.

Його надбанням є з'ясування багатьох спірних питань, розкриття деяких “темних” місць “Слова о полку Ігоревім”. Втім, низка історико-географічних проблем ще залишається слабо розробленою, а деякі взагалі далекі від розв'язання. До таких кардинальних проблем, які безпосередньо пов'язані з походом, належить локалізація географічних об'єктів, зокрема Шеломяні, річок Сальниці, Сюурлія та Каяли.

Так, стосовно власне маршруту сіверських полків існує кілька версій. Згідно поглядів одних вчених, з Путивля русичі рухалися Бакаєвим шляхом (поміж верхів'їв Сули та верхніми течіями Псла і Ворскли), або, на думку інших, - Лосицькою дорогою (через середні течії Псла та Ворскли) з виходом у районі сучасних Харкова або Белгорода на Муравський шлях. Далі думки вчених теж розходяться. Одні вважають, що перетнувши Муравський шлях північніше Харкова наші полки рушили на південь суходолом між Сіверським Донцем та Осколом, тобто старим Ізюмським шляхом. Інші, - що рух був спрямований на південний схід до району Середнього та Нижнього Дону.

Більшість дослідників визначають район м. Ізюм одним з головних реперів на траверзі маршруту русичів, що дає можливість досить точних розрахунків подальшого руху до Каяли. Головним аргументом такої точки зору є те, гору Кременець, розташовану у Ізюмі, ідентифікують з Шеломянем “Слова о полку Ігоревім”. Проте, така застаріла ідентифікація страждає штучністю і зовсім позбавлена логічної прив'язки до розташування кордонів між Руссю і Степом у цьому регіоні наприкінці XII ст. Шеломянь, згідно тексту “Слова” мав знаходитися безпосередньо на кордоні або зовсім поруч з ним (згадаємо: “О, Руськая земля, уже за Шеломянем еси”). Невипадково Б. О. Рибаків намагався прив'язати Шеломянь до відрізка Муравського шляху західніше Харкова де саме і пролягав у той час умовний кордон зі Степом. Згідно іншої версії Шеломянь слід ототожнювати з відомою пам'яткою скіфського часу Більським городищем - містом Гелоном Геродота.

Таким чином, усі подальші розрахунки слід корегувати, виходячі з місця локалізації Шеломяні. Тут знову є проблема,

адже за логікою руху десь неподалік мала знаходитися р. Сальниця яку не вдається відшукати на картах і яка згадується окрім походу Ігоря 1185 р. ще й у зв'язку з походом Мономаха у 1111 р. Цю річку вчені теж локалізують у двох місцях. Від неї сіверські полки рушили до річок Сюурлій та Каяла.

Прив'язка Каяли до однієї з існуючих річок - теж є важливою проблемою, оскільки нині такої назви не існує. Схожість лише назви зі схожими гідронімами (Калка, Каялі-Берт, Кальміус, Кальчик та ін.), враховуючи кількість останніх, призводить до відпрацювання цілої низки нових гіпотез та версій, часто надуманих та фантастичних. Окрім цього, слід враховувати, що місцезнаходження Каяли має чітко узгоджуватися з маршрутом, який і сам, як вже йшлося, перебуває у гіпотетичному стані і потребує подальших розробок.

Окрім власне походу князя Ігоря, не все вирішено також із реаліями, пов'язаними з відповідним ударом ханів Гзи і Кончака, коли вони після перемоги на Каялі вдерлися на Посулля та Посеймя. У контексті цих подій у джерелах фігурують назви двох міст Плісеськ і Римів, локалізації яких теж далекі від розв'язання.

Плісеськ локалізується багатьма дослідниками на Правобережжі (нині городище біля с. Підгірці Бродівського р-ну Львівської обл.) або на околиці Києва. Обидві ці версії (особливо перша) абсолютно не узгоджуються з географією походу Ігоря Святославича і маршрутом рейдів половців у Посулля та Посеймя. Фонетична схожість з шуканими назвами (хутір Плісесько біля с. Підгірці та урочище Плиске у Києві) не може бути вагомим фактором самим по собі, оскільки маємо десятки схожих назв на теренах Східної Європи. Головним у цій ситуації є лише історико-географічний чинник - Плісеськ має бути розташованим у місцях безпосередньо пов'язаними з аналізованими подіями.

Стосовно Римова нині існують 5 варіантів локалізації: м. Ромни на Сумщині, с. Римарівка неподалік Гадяча, городище біля с. Буримка у пониззі Сули, біля р. Самоткань правої притоки Дніпра неподалік Дніпропетровська, городище Гочево у верхів'ях Псла на Курщині. Усі ці версії мають своїх

прихильників і певну аргументацію. Але дослідження останніх десятиліть, коли у силу нових досягнень в питаннях історико-географічних реалій регіону з'ясовується, що шлях половців, очолюваних Кончаком, скоріш за все, пролягав Лосицькою дорогою. У такому випадку локалізацію Римова у пониззі Сули та на Правобережжі слід виключити. Не відповідає політичній ситуації і пропонований варіант розташування міста у верхів'ях Псла. Справа у тому, що ця територія входила до складу Курського князівства, тобто до Сіверської землі, з князем якої Ігорем Святославичем у Кончака були цілком мирні, якщо не сказати дружні (через рік вже й родинні), стосунки. Таким чином залишається давня локалізація, запропонована майже 200 років тому М. М. Карамзіним, лише з деякими уточненнями. Римів слід ототожнювати не обов'язково саме з Ромнами, а, дуже вірогідно, з одним з городищ, розташованим у цьому регіоні.

Таким чином, доходимо висновку - низка проблемних питань, пов'язаних з історико-географічними реаліями "Слова о полку Ігоревім" поступово вирішується, інші ж потребують подальшої розробки з урахуванням матеріалів археології, пізньосередньовічних писемних джерел та топоніміки.

ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНИХ ПАМ'ЯТОК НА СУМЩИНІ У 20-30-Х РОКАХ ХХ СТ.

*Німенко Н.А., ст. науковий співробітник
Сумський державний університет*

Протягом останніх десятиліть особливої актуальності набуло дослідження регіональної історії. Це пов'язано із необхідністю найбільш повно і об'єктивно відтворити події минулих років, на які так багате ХХ століття, повернути із небуття імена відомих свого часу діячів науки і культури, які через політичні міркування свідомо замовчувалися, та з'ясувати коло питань, якими опікувалися дослідники у роки становлення вітчизняної науки. Одним із тих, хто заклав фундамент у вивчення української історії та культури, був видатний вчений-енциклопедист, уродженець Роменщини М.О.Макаренко (1877-

1938). Коло його наукових інтересів охоплювало археологію, мистецтво і музеєзнавство, пам'яткоохоронну і просвітницьку діяльність. Серед них особливе місце посідають дослідження пам'яток архітектури, зокрема і на Сумщині.

Учений одним із перших звернувся до вивчення монументального українського зодчества XVII-XVIII ст., зокрема унікальних культових споруд, збудованих коштом останнього кошового отамана П.І. Калнишевського, чому присвятив кілька ґрунтовних статей [1; 2]. Так, на батьківщині останнього М.О. Макаренко провів детальні мистецтвознавчі дослідження Покровської церкви у Ромнах (1764 - 1770) та Троїцької у с. Пустовійтівка (1773). Описуючи “дерев'яну, дубову, на каменном невысоком фундаменте” Роменську Покровську церкву, дослідник зупинився на історії будівлі, її географічному положенні, особливостях будівельного матеріалу, загального вигляду споруди, технічних параметрах, провівши комплексне обстеження. Серед цікавих фрагментів внутрішнього оздоблення храму особливу увагу дослідника привернули багаторусний іконостас та дерев'яна скульптура з його композиції, сидіння для козацької старшини та “поважних” людей та ін. Усі речі, що зацікавили вченого, були уважно зафіксовані, а також зроблені детальні креслення плану будівлі та її розрізу. Частина цих нотаток знайшла своє місце у науковій публікації, та більшість із них так і залишилася поза науковим обігом [3]. Тож, коли у 1907 р. виникла загроза руйнування Покровської церкви, М.О. Макаренко одним із перших став на її захист. Разом із П. Покришкіним він здійснив повне маркування та перенесення Роменської Покровської церкви до Полтави, зберігши при цьому її оригінальний вигляд. Це був перший в Україні приклад наукової музеєфікації дерев'яної архітектури.

Проте, з 1919 р. розпочалася активна боротьба органів державної влади проти церкви, у 1921-1922 рр. було прийнято рішення про вилучення церковних історико-культурних цінностей, у 1922-1923 розгорнулася кампанія з ліквідації культових споруд. Обидві церкви пережили ці часи, але не збереглися до нашого часу: в роки Великої Вітчизняної війни загинула Покровська церква (1943), в роки байдужості до

культурної спадщини - Троїцька. Останню у 1929 р. досліджував С.А. Таранушенко [4], згодом її наполовину розібрали, пристосувавши для потреб влади. Довгий час вона вважалася втраченою, доки у 1987 р. історик архітектури В.В. Вечерський не знайшов залишки [5]. З цього часу неодноразово поставало питання про відновлення церкви, висловлювалися думки про доцільність відбудови церкви у Ромнах, на о. Хортиця, у с. Пустовійтівка. Нарешті, у 2003 р. було прийнято рішення про відновлення Троїцької церкви на її історичному місці. Нині відроджена церква є частиною історико-культурного заповідника «Посулля».

Проте, не тільки козацькими старожитностями була багата Сумщина. Після створення центральних і регіональних пам'яткоохоронних структур у 1919-1920-х роках в Україні було зроблено перші спроби реєстрації культових пам'яток. Зокрема, співробітниками Роменського окружного музею під керівництвом М.М. Семенчика, створеного за безпосередньої участі М.О. Макаренка, у 1923 р. було досліджено і взято на облік собор у Ромнах, Глинську Миколаївську, Хоружівську церкви та ін. [6]. У 1926 р. було розроблено анкету для реєстрації пам'яток дерев'яного зодчества та церковної старовини, яка мала наступні пункти: назва храму; місцезнаходження; час будівництва, переносу; відомості про автора; зовнішній вигляд; дзвони; внутрішнє оздоблення; церковна старовина; часовні; стан на даний момент; примітки [6]. Завдяки цьому у коло уваги потрапили церкви в Ярмолинцях, Хоминцях, Москалівці, Графських Будках та ін. [6]. У цей же час досліджуються і старовинні маєтки, що були цікаві як архітектурні споруди і містили безліч старовинних речей. Серед таких - будинок Скоропадського у Тростянці та ін.

Протягом багатьох років дерев'яні храми Сумщини досліджував і С.А. Таранушенко. Описані ним споруди у переважній більшості не збереглися, тож роботи автора нині є не лише мистецтвознавчими, а й історичними джерелами.

Тож, перші дослідження архітектурних пам'яток на Сумщині були проведені М.О. Макаренком і продовжені його колегами. Незважаючи на спротив влади і брак фінансування, вони продовжували досліджувати унікальні пам'ятки старовини. На

жаль, дуже часто результати їхньої праці в буремні роки втрачалися або використовувалися не за призначенням, що призводило до втрати пам'ятки. Сподіваємося, що у наш час такого не трапиться.

1. Макаренко Н. На родине последнего гетмана Запорожского П.И.Калнышевского// Искусство и художественная промышленность. – 1901. – № 8/32. – С. 253-257.
2. Макаренко Н. Памятники украинского искусства XVIII века// Зодчий. – 1908. – № 24. – С. 211–215; № 25. – С. 219–222.
3. Німенко Н.А. Велет українознавства (До 125-річчя від дня народження Миколи Омеляновича Макаренка) // Сумська старовина. – 2002. – № X. – С. 16.
4. Таранушенко С.А. Монументальна дерев'яна архітектура Лівобережної України. – К., 1976. – С. 240-242.
5. Звагельський В.Б. На батьківщині останнього кошового// Сумська старовина. – 2006. – № XX. – С. 15.
6. Держархів Сумської обл., ф. Р-6434, оп. 1, спр. 1, арк. 10, 11, 13, 20, 25-29, 50-51, 96-97.

МЕШИК П. Я. – ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ З ГРИФОМ «СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО»

Трофімчик Д.Д., *студент*
Політехнічний технікум КІ СумДУ

Історія м. Конотопа зберігає відомості про багатьох видатних уродженців нашого міста. Серед них – герої Великої Вітчизняної війни, письменники, художники, музиканти тощо. Але серед них є і ті, по відношенню до котрих сама історія повинна визначити, на що вони заслуговують – похвалу чи ненависть, повагу чи відверту неприязнь до їхньої постаті. У даній роботі наведено факти з життя й діяльності мало відомої для історії Конотопа особистості, яка займала високі керівні посади в лавах найвищого керівництва Радянської держави середини ХХ ст. – Мешика Павла Яковича.

Народився Павло Якович в 1910 р. в м. Конотопі (тоді Чернігівської губернії). Закінчив 7 класів школи, працював

слюсарем Конотопського механічного заводу, при якому в 1925-1930 рр. навчався в школі ФЗУ [1]. У 21-річному віці за направленням ЦК Комсомолу України вступає до Самарського енергетичного інституту. Після одного року навчання за партійним набором був направлений на роботу в органи державної безпеки. Після закінчення в 1933 р. Центральної школи Всеросійського державного політичного управління (м. Москва) за 8 років роботи впевнено просувався кар'єрними сходами: пройшов шлях від помічника уповноваженого економічного управління до заступника начальника слідчої частини Народного Комісаріату Внутрішніх Справ СРСР: «Мешик учился скрывать свое вражеское нутро, маскироваться и приспособливаться. На этого карьериста и обратил внимание Берия» (повість «Совість комуніста» О.Горчакова) [1].

Про його батьків та родину відомо дуже мало. Батько М. С. Кедров (скоріш за все вітчим), до Жовтневої революції 1917 р. в Росії служив в царській охоронці. Після революції, як очільник правої есерської організації в Конотопі, був засуджений до розстрілу, але покарання уник, втікши з-під варті. Після втечі потрапив до Денікінській армії. У родині Павла та Софії Мешик було п'ятеро дітей – чотири сини та одна донька [2].

1937-1940 рр. тривала запроваджена Сталіним політика «великого терору», метою якої було знищення партійних та воєнних кадрів, інтелігенції, думка яких (громадська, політична) часто не співпадала з офіційними переконаннями Кремля. Здійснюючи масові репресії, підвладні «вождю» структури не забували й про документальне підтвердження всіх звинувачень. Досить часто єдиним доказом проти так званих «ворогів народу» були лише протокол допиту та «широсердне зізнання» обвинуваченого. Тодішній заступник начальника слідчої частини НКВС не міг не виконувати прямих наказів партійного керівництва.

У лютому 1941 р. П. Я. Мешик був призначений Комісаром державної безпеки УРСР. За період роботи на даній посаді він декілька разів відвідує Конотоп [4]. У червні 1941 р. повертається до Москви для виконання покладених на нього обов'язків керівника Головного економічного управління НКВС.

За наказом Сталіна в квітні 1943 р. було створено контррозвідувальне управління СМЕРШ. П.Я. Мешик був призначений заступником начальника даного відомства (зі збереженням за ним посади керівника Головного економічного управління НКВС СРСР). Головні завдання СМЕРШу: знищення іноземної агентури, розробка нових методів по залученню своїх агентів до закордонних владних структур.

Після Постдамської конференції 1945 р., 20 серпня 1945 р. Сталін підписує «Постановление Государственного Комитета Обороны №9887 СС\ОП» про створення нового спеціального Комітету, в обов'язки якого входила розробка атомної зброї. Роботу Комітету очолив Народний комісар ВС СРСР Л. П.Берія, який своїм заступником призначив П. Я. Мешика.

Остання посада, яку займав П. Я Мешик – народний комісар ВС УРСР (1953 р.). Після призначення він переїхав до Києва. 30 червня 1953 р. був заарештований у «справі Берії», у той же день доправлений на допит до Москви. 23 грудня 1953 р. разом з іншими прибічниками Берії засуджений до смертної кари з конфіскацією майна [4].

Керівник: Євтушенко О. В., *викладач*

1. Горчаков О. Совесть комуниста // Советский милиционер. – 18 вересня 1988 р. – С.12-15
2. Часников В. Руководители органов государственной безопасности Украины // МВС України. – 1997 р. – С.3-4
3. Яковлев Т. Считать оправданным // Советская милиция. – №11, 1990 р. – С.21-23
4. Иванов М. Контрразведчик Павел Мешик – наш земляк// Галина. – №7, 17-24 лютого 1999 р. – С.7

КОНОТОП У ХІХ СТ.: ЗА МАТЕРІАЛАМИ «ВОЕННО-СТАТИСТИЧЕСКОГО ОБОЗРЕНИЯ ЧЕРНИГОВСКОЙ ГУБЕРНИИ (1851 Г.)»

Прусс Є.М., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

Чернігівська губернія, до складу якої у ХІХ ст. входив

Конотоп, знаходилась в середній полосі європейської Росії. За величиною території вона займала 23 місце та за населенням 33 місце у числі губерній Росії. Головний дохід жителів Чернігівської губернії складало: хліборобство, рясний урожай якого не скрізь був однаковий, скотарство, сільські промисли й продукти, вирощені на землі, також ліс, ломка каменя й копання порцелянової глини.

Губернія була зручніша для розташування піхоти – кавалерію та артилерію можна було розташовувати тільки по лівих берегах річок Сейму і Десни в повітах Конотопському, Борзнянському, Ніжинському і південній частині Козелецького.

Місто Конотоп розмішувалося по обидві сторони тонкої болотистої річки, і тому в дощовий час в місті була глибока та в'язка багнюка. Для сповіщення міста через річку в XIX ст. побудована дамба та мости, через які пролягає поштова дорога – з Ромен Полтавської губернії в місто Кролевець. По цій дорозі чумаки привозили з Дону рибу а з Криму сіль, з північних уїздів багато різного посуду та інших господарських речей. Купці везли різну бакалію, вина, товар та вироби російських фабрик та заводів. Сам Конотоп на XIX ст. вважався ремісничим містом, у якому проживало біля восьми тисяч осіб, серед яких було 15 дворян, 46 купців. Але значну частину займали селяни (3510 чол.), ремеслами займалися євреї (674 чол.). Також місто мало залізничну дорогу, через яку Роменська перетинає губернію з північного заходу на південний схід, Поліська – на півночі, Києво-Воронезька – на півдні. Сам Конотоп фабрик не мав, але налічував такі заводи: 3 воскобілильні, один медоварильний та один салопереробний. У той час місто налічувало одну державну кам'яну будівлю, біля тисячі приватних будинків. Також Конотоп мав 5 церков, серед яких було: 2 кам'яні та 3 дерев'яні, один винний погреб, 2 водяні мельниці та 27 лавок. Ярмарок в місті бував тричі на рік, куди місцеві жителі привозили продукти, хліб, тютюн та мед, приганяли рогату та малу худобу та коней.

У Конотопі знаходиться уїзне та приходское училище, міська лікарня на 25 місць.

Керівник: Леміш Н.О., *к.і.н., доцент*

ВЕЛИКОЕ НАСЛЕДИЕ В ПАМЯТИ НАРОДНОЙ (О СУДЬБЕ ВЕЛИКОГО ИЗОБРЕТЕНИЯ В.Г. ШУХОВА НА КОНОТОПСКОЙ ЗЕМЛЕ)

Фесенко О., учень

Конотопская городская гимназия

Пока жива память народная, есть надежда сохранить на земле творения рук человеческих.

Данное исследование направлено на изучение малоизвестных, но важных для истории и краеведения имен, а именно о В.Г. Шухове.

Владимир Григорьевич Шухов – инженер, архитектор, изобретатель, учёный, член-корреспондент, и почётный член Академии наук СССР, Герой Труда. Он первым в мире применил для строительства зданий и башен стальные сетчатые оболочки, которые впоследствии стали одним из главных средств формообразования авангардных зданий.

Сооружение в 1919-1922 гг. башни для радиостанции на Шаболовке в Москве явилось самой известной работой В.Г. Шухова. Сейчас Шуховская башня признана международными экспертами одним из высших достижений инженерного искусства. Ажурная стальная конструкция сочетает в себе прочность и лёгкость: на единицу высоты Шуховской башни израсходовано в три раза меньше металла, чем на единицу высоты Эйфелевой башни в Париже. Проект Шуховской башни высотой 350 м имел расчётную массу всего лишь 2200 тонн, а Эйфелева башня при высоте 300 м весит около 7300 тонн. Международная научная конференция назвала Шуховскую башню в числе семи архитектурных шедевров русского авангарда, рекомендованных на Включение в список Всемирного Наследия ЮНЕСКО.

Последним крупным достижением В. Г. Шухова в области строительной техники стало выпрямление накренившегося во время землетрясения минарета древнего медресе Улугбека в Самарканде.

Очень важным есть то, что одно из известнейших строений

Шухова знаходиться в нашому місті, адже до наших днів збереглося 16 «башен Шухова» і одна з них – в Конотопі.

Водонапорна вежа в Конотопі знаходиться на кутку площі Конотопських дивізій і вулиці Урицького. Побудована вона була в 1929 р. в зв'язі зі спорудженням місцевого водопроводу. Вежа забезпечувала населення міста питтєвою водою. До 1941 р. на вежі знаходився спостережний пункт місцевої протиповітряної оборони. В час війни вежа була пошкоджена і перестала функціонувати. Її не стали ремонтувати, а в 1980 р. водонаповнюваний бак розбрали. Після цього, якесь-то час вежа використовувалася як телевізійна. Конструкція вежі – однополюсний гіперболоїд, створений 25 парами металевих кутових стержнів. Стоїть він на круглій залізобетонній основі, діаметром 16 м. В верхній частині вежі зроблена кільцевидна металевий площа для бака, до неї веде вітвява лісница. В теперішній час вежа не використовується ні в якому якості.

Руководитель: Ганжа В.Б., *учитель*

МОЛОДІЖНІ ПІДПІЛЛЯ НА КОНОТОПЩИНІ В РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

Горох Л., *учень*

Конотопська спеціалізована школа І-ІІІ ст. № 9

Однією з славних сторінок історії нашого краю є діяльність підпільників у місті та районі в роки Великої Вітчизняної війни. Не існує жодного цілісного і комплексного дослідження Конотопщини в роки війни. Дослідження даної теми є дійсно актуальним, оскільки крім наукового має ще й практичне значення. Предметом дослідження є діяльність партизанських груп, молодіжного підпілля в роки Великої Вітчизняної. Враховуючи науково-практичну, політичну та громадську важливість теми, її актуальність, спираючись на досягнення історичної науки у висвітленні цієї проблеми та зважаючи на недостатню її вивченість, ставимо за мету на засадах сучасних методологічних підходів комплексно проаналізувати й всебічно

дослідити питання щодо підготовки, організації, розгортання, масштабів та наслідків діяльності підпільників.

Задля реалізації поставленої мети визначено наступні завдання:

здійснити огляд літератури з проблеми та з'ясувати ступінь і масштаби опрацювання теми в попередніх дослідженнях, охарактеризувати історичні джерела; проаналізувати й систематизовано подати цілісну картину антифашистської боротьби на Конотопщині з урахуванням діяльності всіх патріотичних сил і різних верств населення; визначити основні етапи розгортання партизанського й підпільного руху та їх особливості; з'ясувати види, форми, методи і засоби боротьби та її масштабність; дати історичну оцінку здобутків, недоліків та прорахунків, допущених під час формування підпілля та партизанських загонів; узагальнити підсумки бойової діяльності партизанських загонів, підпільних груп на Конотопщині.

Достеменно відомо, що з кінця 1941 р. до квітня 1943 р. в Конотопі діяла підпільна молодіжна організація. Було в ній дві групи: одна зосереджувала свою діяльність в центрі міста, друга – у районі залізничного вокзалу. Встановлено, що членами цієї організації були Леонід Андреев, Олександр Бушта, Сергій Богомолів, Костянтин Мірошніченко, Анатолій і Микола Зубки, Олексій Кирдан, Анатолій Клименко і Олександр Тарасенко та інші.

З січня 1942 р. до вересня 1943 р. успішно діяла в районі залізничного вузла с. Конотоп підпільна група, яку очолювала розвідниця Інна Сахіна. Члени групи збирали й передавали по рації відомості про розташування ворожих складів, військових частин, засобів зенітної оборони, про рух вантажів і фашистських військ по залізниці. Підпільники несли слово правди жителям міста, зміцнювали їх віру в перемогу над ворогом.

Свою ненависть до окупантів і тверду віру в нашу перемогу патріоти висловлювали в листівках. Писали вони їх від руки великими літерами.

Вістря своєї підпільної діяльності юнаки спрямували на рятування військовополонених. Активну допомогу в цьому їм

надавало населення міста, особливо жінки. Вони, ризикуючи життям, передавали за колючий дріт продукти, багатьох бранців визволяли з полону, називаючи їх своїми чоловіками або родичами.

Підпільники діставали зброю. Очевидно, вони її передавали полоненим «табору смерті».

Рівно через місяць після визволення Конотопа від німецько-фашистських загарбників, 6 жовтня 1943 р., на прохання рідних закатованих була розрита братська могила: брати Микола та Анатолій Зубки лежали обнявшись. Рідні і близькі впізнали Олексія Кирина, Анатолія Климешія, Олександра Тарасенка, Олександра Гавровського, Омеляна Кузьмовича, Zenченка, Летика, Жука, Голуба. Подвиг підпільників, які наближали світанок перемоги, вічно житиме в серцях вдячних земляків.

Керівник Бутко Н.І., *учитель*

НАРОДНОПІСЕННА ТВОРЧІСТЬ КОНОТОПЩИНИ

Фесенко А.П., *студент*

Конотопський інститут СумДУ

Пісенна творчість українського народу багата й різноманітна. З глибокої давнини супроводжує вона життя трудівника. Жоден із фольклорних жанрів не може порівнятися з піснею широтою охоплення життєвих явищ, відображення народного світосприймання, моралі, естетичних уподобань. Створена в незапам'ятні віки, вона хвилює й сьогодні правдивістю, свіжістю і щирістю почуттів, чарує поетичністю, художньою красою.

В неосяжному океані народної пісенності важливе місце посідають соціально-побутові (або суспільно-побутові) пісні: козацькі, чумацькі, кріпацькі, рекрутські, солдатські, бурлацькі, наймитські, заробітчанські, робітничі. Розвинулися вони на основі традиції, виробленої ще раніше обрядовою і позаобрядовою ліричною та епічною пісенністю, продовжуючи і збагачуючи її. Це ліричні твори, де на перший план виступає ідейно-емоційне ставлення до події, а оповідальний елемент відіграє підпорядковану роль (на відміну від епічних і ліро-епічних).

У соціально-побутовій ліриці відобразилися думки, почуття, настрої народу, викликані явищами, подіями чи обставинами суспільного життя, класовими суперечностями, боротьбою проти іноземних загарбників та феодално-капіталістичного гноблення. Взяті в сукупності, ці пісні дають широку, правдиву картину історичного буття народу. В них особливо виразно виявляються його волелюбність, ненависть до насильства й експлуатації, мрії про справедливий суспільний лад.

Розвиток кожного виду суспільно-побутової лірики пов'язаний з певним періодом у житті народу. Ці пісні дають узагальнене відображення характерних для нього явищ, ситуацій. На відміну від історичних пісень, вони не приурочуються до конкретної події, факту чи особи. Їхні герої — козаки, чумаки, наймити, заробітчани — також узагальнені, типові образи.

Внаслідок особливостей фольклорного побутування у народній пісні, яка живе протягом століть, часто спостерігаються нашарування різних епох, переплетення різних мотивів. Так, у піснях про сторожового козака мотив боротьби з турецько-татарськими нападниками почав витіснятися темою кохання; пісні про виряджання козака в похід, розлуку з рідними, смерть на полі бою у пізніші часи виконувалися — з більшими чи меншими змінами відповідно до нових обставин — як рекрутські та солдатські. Соціально-побутові пісні завжди перебували у взаємодії з усіма жанрами і видами народної пісенності.

Усна народна творчість (фольклор) є духовною творчістю народу. Образно збагачені теми, мотиви, форми усної творчості виникають внаслідок складної єдності і взаємодії індивідуального осмислення дійсності та колективної художньої свідомості. У процесі свого побутування жанри словесної народної творчості переживають різні періоди своєї історії. Стійкість побутування фольклорних текстів у народі пояснюється не тільки художньою цінністю, а й швидкістю змін у житті. Світогляді смаках їх основних творців і носіїв-виконавців.

Незважаючи на яскраве національне забарвлення, у піснях

часто виявляється подібність мотивів, образів, сюжетів, що пояснюється закономірністю соціального розвитку.

У наш час вивчення фольклору є актуальним. Жодна гуманітарна наука не обходиться без фольклорних матеріалів. Дослідники поступово усвідомлюють, що розгадки та пояснення багатьох явищ української духовної культури криються у творчості народу.

Керівник: Завалій Л.П., *ст. викладач*

ВЕСІЛЛЯ ТА ЙОГО МІСЦЕ В УКРАЇНСЬКОМУ ФОЛЬКЛОРИ

Бондаренко Ю. М., *учень*

Конотопська спеціалізована школа І-ІІІ ст. №3

Актуальність даного питання полягає в тому, що зараз зберігаються 2 основні тенденції у святкуванні весіль у світі – з одного боку, під впливом глобалізації весільний обряд набув універсального космополітичного вигляду, а з іншого – існує стійка тенденція до етнізації весіль і всіх пов'язаних з ним традицій, навіть у середовищі городян.

Однак опис сучасних весіль ще досліджений недостатньо, а весільного обряду на Конотопщині взагалі відсутній.

Мета дослідження – системне вивчення українських весільних обрядів.

Об'єкт дослідження – українське весілля.

Предмет дослідження – традиційні та сучасні весільні обряди в Україні загалом і на Сумщині зокрема.

Автором застосовані як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження. Зокрема, застосування історико-генетичного методу дозволяє простежити еволюцію українських весільних обрядів. Використання системного методу надало змогу розглядати весілля як етнографічно-фольклорне джерело для вивчення історії й культури України, розвитку суспільних та родинних відносин. Застосування діалектичного методу слугує науковим підходом до пояснення суті й складових традиційних весільних обрядів. Поєднання загального, часткового й одиничного дає можливість виявити загальноісторичні

закономірності на спостереження та збирання матеріалу на національні й регіональні особливості проведення весіль. Метод спостереження та збирання матеріалу забезпечив наповнення роботи фольклорним змістом, описом традиційних обрядів, текстами весільних прикмет та пісень.

Теоретична й методична основа дослідження – фундаментальні праці вітчизняних фольклористів та етнографів Г. Калиновського, І. Червінського, О. Рошкевича, І. Франка, П. Чубинського, Г. Рибковського, В. Грінченка, М. Руденка, М. Шубравської, О. Правдюка, Г. Танцюри, В. Борисенко, І. Кліда та інших.

Наукова новизна одержаних результатів та особистий внесок автора полягають в комплексному дослідженні традиційного й сучасного весілля в Україні, на Конотопщині та Сумщині; підсумки вибіркового спостережень, проведених автором (перегляд DVD-дисків із записами весіль у регіоні та інтерв'ю з організаторами весіль у місті).

Весілля – комплекс церемоній та обрядів, народних традицій, пов'язаних із укладанням шлюбу.

Традиційний український весільний обряд ділиться на кілька етапів: довесільний, передвесільний, власне весільний і післявесільний.

Образи-символи весілля: коровай (символ плодючості, продовження роду), рушник та хліб (символи вірності й багатства), зображення дерева життя на весільному рушникові (символ міцної родини), калина, хміль, лілії, троянди (символи кохання), обручки (символ весілля), гарбуз (символ нелюбові і глузування), гільце (символ дівочої краси і недоторканості), коса (символ краси і дівування), зміна зачіски нареченій (символ укладення шлюбу) тощо.

У класичному українському весіллі маємо доволі багату й розмаїту жанрову пісенність. Головне місце в ній посідає родинно-побутова лірика.

Весільні пісні – це пісні, що супроводжують весільні обряди й пояснюють їх зміст та значення. Разом із весільними обрядами вони становлять одне велике драматичне дійство, виступаючи не тільки доказом багатства весільного обряду, а й високої

моралі українського народу, як творця цього дійства.

Теоретичне й практичне значення даного дослідження полягає у можливості використання даного матеріалу на уроках української літератури, музики, художньої літератури, на заняттях краєзнавчих гуртків, у театралізованих виставах, виховних заходах тощо.

Керівник: Олех А.П., *вчитель-методист*

СІМ ЧУДЕС СУМЩИНИ

Ханенко Д. В., *учень*
Конотопська міська гімназія

Протягом квітня-травня 2007 р. в усіх районах та містах області проходила обласна акція «Сім чудес Сумщини». Всього було представлено 70 найкращих пам'яток області.

Експертна рада, до складу якої увійшли провідні архітектори області, історики, краєзнавці, враховуючи думку громадськості, визначила 7 найцікавіших пам'яток.

Пам'ятник мамонтові. Єдиний в Україні пам'ятник мамонтові знаходиться в селі Кулішівка Недригайлівського району. У 1839 р., будуючи спиртзавод, робітники натрапили на кістки величезних розмірів. Серед тисяч кісток були знайдені мамонтові кістки, кістки й зуби дикого коня, зуби слона, рештки копит північного оленя. Кулішівський пам'ятник мамонтові - один з найстарших в Україні. 1957 р. – відреставрували монумент, після зруйнування більшовиками.

Круглий двір. «Круглий двір» є унікальною спорудою Тростянца, побудований у 1749 р. Йосипом Надаржинським. Будівля включає елементи готичного стилю, вона цегляна, оштукатурена, овальна з вісями 60 і 40 м. Найбільш рання громадська споруда східної частини України, що збереглася до нашого часу. У 2000 р. вдалося перетворити «Круглий двір» із руїни в окрасу міста.

Комплекс Софроніївського монастиря. Софроніївський монастир – є духовною святинєю стародавнього Путивлю. З 1692 р. почали називати Сафроніївським за ім'ям ігумена цього монастиря – Сафронія. Подорожуючи 1744 р. до Києва,

російська імператриця Єлизавета Петрівна взяла участь в освяченні новозбудованої споруди. 22 грудня 2002 р. в повній красі звівся над Путивльськими кручами цей монастир.

Група Посульських курганів. Посульська група – пам'ятка про Скіфську державу в нашому краї. До неї входять унікальні скіфські кургани біля міста Ромни. За свідченням археологів, їх було споруджено в VI-V ст. до н.е. Перше місце серед курганів Посулля належить скіфському некрополю, найбільшим з них є «Стара Могила» висотою 21 м.

Трьох-Анастасіївська церква. Трьох-Анастасіївська церква – наймасивніша архітектурна домінанта історичного центру м. Глухова. 1717 р. коштом Анастасії Скоропадської було споруджено муровану церкву. У різниці церкви було знайдено чимало рідкісних книг: «Євангеліє учительне» 1606 р., «Апостол» 1695 р., «Пролог» 1763 р. та ін.

Покровський собор в Охтирці. У квітні 1753 р. був закладений Свято-Покровський собор. Він побудований за проектом видатного зодчого Ухтомського, відкритий і освячений 2 липня 1768 р. Свято-Покровський собор в Охтирці є одним з кращих зразків українського бароко. Ікона Покрови Пресвятої Богородиці – та на честь якої і збудовано собор, та в 1903 р. її вивезено до Санкт-Петербурга.

Конотопська битва. 16 вересня 1658 р. в Гадячі Виговський підписав угоду з Польщею, за якою Київське, Чернігівське та Брацлавське воєводства склали «Велике Князівство Руське». Для вирішення долі України царський уряд відправив в Україну величезне військо під проводом князя О. Трубецького. 16 квітня 1659 р. Трубецький підійшов до Конотопа, який мужньо боронили лише 4000 козаків та місцеві жителі на чолі з ніжинським полковником Гуляницьким. 24 червня 1659 р. об'єднане козацьке військо вирушило до Конотопа. Дорогою вони розбили великий московський загін і підійшли до багнистої річки Соснівка. 27 червня 1659 р. Виговський з невеликим загоном козаків бродом перейшов Соснівку і вдарив з тилу по царських військах, які тримали облогу Конотопа. Конотопська битва для російських військ мала катастрофічні наслідки. У боях полягло близько 40 000 царського війська та

15 000 потрапило до татарського полону. Після перемоги під Конотопом Виговський припинив переслідування царського війська й відмовився від гетьманства.

Отже, Сумщина може стати туристичною Меккою. Вона багата чудесами, які є національною гордістю України.

Керівник: Ганжа В.Б., *учитель*

ЕЛЕМЕНТИ ОЗБРОЄННЯ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ АРХЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Пономаренко О.В., *учень*

Конотопська спеціалізована школа І-ІІІ ст. № 12

Об'єктом дослідження є елементи озброєння та захисного обладунку племен – носіїв черняхівської археологічної культури.

Предметом дослідження є процеси, пов'язані з функціональністю й технологією виробництва та функціональним застосуванням елементів озброєння населення черняхівської культури.

Метою роботи є вивчення комплексу озброєння населення черняхівської культури.

Питаннями вивчення елементів озброєння черняхівської археологічної культури займалися Г.А. Вознесенська, Б.В. Магомедов і М.Є. Левада.

Зважаючи на незначну кількість фахових статей з даної проблематики, дана робота є актуальною та базується на комплексному аналізі археологічних та писемних джерел.

Історія вивчення предметів озброєння нараховує 4 етапи: I – початок ХХ ст. – 1917 р. (В.В. Хвойка, О.А. Спіцин, П.І. Шафарик); II – 20 – 30-ті рр. ХХ ст. (Б.А. Рибак, Г.А. Вознесенська); III – 50 – 80-ті рр. ХХ ст. (В.Д. Баран, Д.Н. Козак, Г.М. Некрасова); IV – початок 90-х рр. – і до сьогодні (Б.В. Магомедов, М.Є. Левада, В.В. Приймак, М.В. Любічев, К.В. Мизгін, К.Г. Варачева).

У ході підготовки роботи було зібрано, описано й проаналізовано фахові наукові публікації з даного питання, архівні матеріали наукового архіву інституту археології НАН

України, фонди Харківського, Сумського та Конотопського краєзнавчих музеїв. Автор брав участь в археологічних розкопках Герmano-слов'янської міжнародної археологічної експедиції поселення та могильника черняхівської культури в с. Войтенки Харківської області (керівник М.В. Любічев).

Аналіз озброєння воїнів черняхівської культури дозволив виділити два типи озброєння – наступальне та захисне. Комплекс озброєння вирізняється різноманітністю наступального озброєння (мечі, кинджали, списи, дротики, сокири) та практичною відсутністю захисного (щити). Це типово як для воїнів-дружинників, так і для простих общинників.

Основною частиною війська була піхота, озброєна холодною зброєю: кинджалами, важкими списами, піками, дротиками, бойовими сокирами.

Легка піхота призначалася для допоміжних дій і на озброєнні мала бойові ножі, металеві бойові сокири, списи та дротики.

Кавалерія переважно була легкоозброєною. Основними елементами озброєння були мечі, списи, піки, луки та щити.

Комплекс озброєння дружинників представлений суто бойовими елементами озброєння та захисними обладунками, а прості воїни з числа общинників мали універсальну зброю, яку в мирному житті використовували в господарстві та на полюванні.

За характером застосування, функціональним призначенням, формою, розміром, матеріалу та якістю виготовлення елементів було виділено основні типи, види, категорії озброєння та захисного обладунку.

За функціональним призначенням тип наступального озброєння розділений на види – бойову зброю та універсальну.

Бойова зброя в свою чергу поділяється на 4 категорії: I – рубляче-колюча (мечі, кинджали та бойові ножі); II – колюча (важкі списи із втоками та піки); III – металеві (легкі списи, дротики, металеві сокири, луки та стріли); IV – ударно-пробивна зброя (бойові сокири).

Універсальна зброя ділиться на 3 категорії: I – колюча зброя (рогатини); II – металеві зброя (лук та стріли); III – ударно-

пробивна зброя (робочі сокири).

Завдяки археологічним знахідкам та їх розташуванням у похованнях; писанням Йордана і Прокопія та римським зображенням варварських племен, можна припустити яким чином носилась та застосовувалась зброя.

Автором було розроблено типологічний ряд зброї та захисного обладунку, запропоновано варіант реконструкції озброєння професійного воїна-дружинника та простого воїна.

У результаті аналізу елементів озброєння та захисного обладунку, для характеристики всього комплексу озброєння воїнів черняхівської культури, автором була розроблена власна типологія класифікації зброї. За допомогою якої ми можемо виділити зброю професійних воїнів-дружинників, які тоді займали найвище матеріальне та соціальне становище в суспільстві, та простих воїнів общинників, які склали переважну більшість війська.

Керівники: Осадчий Є. М., *к. і. н.*

Олех А. П., *вчитель-методист*

БОДІ-АРТ: СУТЬ, РІЗНОВИДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Лінчак А. І., *учень*

Конотопська спеціалізована школа І-ІІІ ст. № 3

Дослідження є актуальним і через призму дискусій у суспільстві щодо належності пірсингу й татуювання до сучасного мистецтва.

Мета дослідження – визначити індустрію боді-арту та її місце в сучасному мистецтві, виділити основні та найпоширеніші види боді-арту й дослідити їх. Об'єктом дослідження слід вважати боді-арт як вид авангардного мистецтва. Предметом дослідження є теоретичні, методичні й практичні підходи до вивчення сутності боді-арту й усіх його напрямків.

У роботі використані наступні методи дослідження: метод логічного узагальнення та наукової абстракції; аналізу й синтезу; історико-генетичний (для визначення часу, джерел та причин зародження кожного з підвидів боді-арту); системний

підхід; поєднання загального, часткового й одиничного; метод спостереження та збирання фактів; метод соціологічного опитування (при вивченні ставлення пересічних громадян до боді-арту).

Боді-арт, як мистецтво прикрашати тіло, має досить давню історію, але свого розквіту набув у 60-х роках ХХ століття.

Основними видами боді-арту є бодіпейнтінг, татуювання, модифікації тіла та пірсинг.

Перші татуювання з'явилися в якості своєрідних оберегів від злих сил. Поступово вони втратили захисну й інформаційну функції та стали просто декоративними. Здійснено типізацію натільних зображень: ритуальні, професійні, комерційні, декоративні, портретні, релігійні, армійські, любовні. Із приходом моди на татуювання починають виділяти стилі тату: жіночий, морський, японський, кельтський, армійський, слов'янський, традиційний.

Існує дуже багато типів модифікацій тіла: татуювання, пірсинг, мікродермали, субдермали, скіндайвери, магнітні імплантати, шрамування, спліт язика, корсетування, ельфійські вуха, тунелі тощо. За функціональністю модифікації тіла можна розділити на чотири групи: маркуючі, ритуальні, естетичні, захисні.

Пірсинг – процес проколювання; отвір, що зроблений за допомогою проколювання. Незважаючи на давню його історію, вивчений ще недостатньо у зв'язку з невеликою кількістю історичних джерел.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в поглибленні існуючих теоретичних положень щодо виникнення боді-арту як явища та його впливу на суспільство загалом. Конкретні результати, що характеризують новизну проведеного дослідження, полягають у наступному: проведено соціологічне Інтернет-опитування; вказано перелік бажаних і небажаних для пірсингу матеріалів, із яких виготовляють прикраси; подано ряд практичних рекомендацій щодо підходів до прикрашання тіла; спрогнозовано перспективи розвитку боді-арту; висунуто гіпотезу щодо зміцнення його позицій на мистецькому Олімпі.

Особистий внесок автора. Автором було проведено соціологічне Інтернет-опитування, результати якого підтверджують думку, що сучасне суспільство ще не готове прийняти татуювання, і, особливо, пірсинг за мистецтво. Але 66% опитаних (переважно учнівська та студентська молодь) позитивно ставляться хоча б до одного з видів боді-арту. Нинішній боді-арт порівнюється з джазом і рок-н-ролом у минулому, коли напрямки музичного мистецтва, викликаючи «конфлікт батьків», самоствердилися й стали загально визнаними у світі. Стало бути, прогнозується й визнання боді-арту як виду мистецтва в недалекому майбутньому.

Керівник: Олех А. П., *вчитель-методист*

1. Барановский В. Искусство татуировки. – М. : ЗАО Славянский дом книги, 2002. – 292 с.
2. Маргетс Б. Боди-арт. – М. : АСГ-Астрель, 2000. – 166 с.
3. Гордиенко Е. Татуировка. – Ростов-на-Дону: Владис, 2003. – 192 с.
4. Грицак Е. Самые модные татуировки. – М. : РИПОЛ Классик, 2009. – 256 с.
5. Лиходед В. Татуировка – тайна, история, жизнь. – М.: Лабиринт-пресс, 2005. – 128 с.
6. Макиавелли М. Татуаж. – Астрель, 2002. – 49 с.
7. Ольгерд М. Татуировка: тайна и смысл. – М. : Синтест, 1995. – 96 с.
8. Танака Э. Модный татуаж, пирсинг, боди-арт. – Ростов-на-Дону: Феникс. – 192 с.

ІЗ МИНУЛОГО В СЬОГОДЕННЯ (СТОРІНКИ ІСТОРІЇ КІСУМДУ)

Фесенко А.П., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

У червні 2001 р. був виданий наказ Міністерства освіти та науки України про створення Конотопського інституту Сумського державного університету. Виконуючим обов'язки директора було призначено Бібика Віталія Володимировича. З

20.09.01 В.В. Бібика обрано директором КІ СумДУ. Штатними працівниками інституту були: Бібик В.В., Шинкаренко О.Г., Лепіхов О.І., Ігнатенко В.В. До штату ввійшли викладачі за сумісництвом із Політехнічного технікуму.

У перший рік на денну форму навчання було зараховано 62 студенти – на платній і на бюджетній основі за напрямками: «Економіка», «Електронні й комп'ютерні системи інформації», «Комп'ютерні науки», «Інженерна механіка», «Енергетика».

Спочатку було створено секції суспільно-гуманітарних та фундаментальних дисциплін. Їх очолювали: Ткаченко Л.М., Головатий М.О., Ігнатенко В.В., Корж М.О.

В подальшому відбувався процес створення кафедр. У 2005 р. створено кафедру математики та інформатики, яка на сьогодні налічує 5 штатних працівників, її очолює доцент, к.ф.-м.н. Ігнатенко В.В. З 19.04.05 функціонує кафедра фундаментальних та загальнонаукових дисциплін (завідувач кафедри к.т.н., доцент Жуковець А.П.). З 2011 р. обов'язки завідувача кафедри виконує к.ф.-м.н. Бурик І.П. З 15.01.09 працює кафедра електронних приладів і автоматики, яка налічує 7 штатних працівників. Її очолює к.ф.-м.н., ст. викладач Гричановська Т.М. 28.12.09 створено кафедру економіки і управління, на сьогодні вона налічує 10 штатних працівників. Її очолює к.е.н., доцент Власенко Д.О. З 1.10.10 функціонує кафедра суспільно-гуманітарних дисциплін. Вона налічує 6 штатних працівників. Її очолює к.і.н., доцент Леміш Н.О.

З березня 2004 р. заступником директора з виховної роботи КІ СумДУ призначено Гребеник Т.В. На сьогодні Гребеник Т.В. обіймає посаду директора Політехнічного технікуму КІ СумДУ.

1.01.08 створено відділ позанавчальної роботи з молоддю, який очолює Грищенко Т.В.

З 13.02.06 в інституті працює Навчально-методичний відділ довузівської підготовки, який очолювали Литвин О.І. та Заїка О.С. Сьогодні відділом керує Сучко Н.О. Основні напрями його роботи: професійно-орієнтаційна та організаційно-методична робота щодо підвищення кваліфікації працівників.

19.04.05 були створені деканати денної та заочної форм навчання. Першим деканом факультету денної форми навчання

був к.ф.-м.н., доцент Ігнатенко В.В. З 2010 р. деканом факультету є к.філол.н. Барбара Н.В. Першим деканом факультету заочної форми навчання був к.т.н. Лепіхов О.В. 1.12.09 – факультет заочної форми навчання перейменовано в Центр заочної та дистанційної форми навчання, його очолює к.п.н. Осадчий С.В.

Першими в 2008 р. захистили свої кандидатські дисертації Бібик В.В., за темою «Формування фазового складу та електрофізичних властивостей плівкових систем Ni/Fi та Cr/Fi» та Гричановська Т.М. з темою наукової роботи «Електрофізичні властивості дисперсних матеріалів на основі плівок V, Ti».

В 2001 р. в Конотопському інституті СумДУ працювало 2 кандидати наук, в 2012 рік в інституті працює 21 кандидат наук та 1 доктор наук.

За період функціонування інституту кандидатські дисертації захистили: Барбара Н.В., Гричановська Т.М., Бурик І.П., Гребеник Т.В., Лозовицький О.С., Леміш Н.О., Лепіхов О.І., Каминін Ю.П., Білоножко В.П., Пустовий М.І., Прокопець О.В., Грак М.П., Скрипніченко О.П., Власенко Д.О., Головатий М.О., Білоножко В.В., Бібик Д.В., Драч О.В., Жуковець А.П., Карпенко Ю.І., Осадчий С.В., Ігнатенко В.В.

Отже, Конотопський інститут - це потужна навчально-виховна структура, яка готує висококваліфікованих професіоналів для майбутньої європейської держави.

Керівник: Ткаченко Л.М., *ст. викладач*

ВАСИЛИЙ ГЕОРГИЕВИЧ КОСТЕНЕЦКИЙ – ГЕРОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ 1812 ГОДА

Сосновский Н.С., краевед

В 2012 г. празднуется 200 лет победы в Отечественной войне 1812 г.

Василий Георгиевич Костенецкий родился во второй половине 1767 г. в черте современного города Конотоп.

В мае 1786 г. окончил артиллерийский и инженерный кадетский корпус в Петербурге в чине штык-юнкера.

Со «школьной» скамьи едет на русско-турецкую войну 1787

г. Участвует во взятии Очакова, штурме Хаджибея и Бендер. Командует артиллерийской батареей при казачьем войске.

После победы, в звании поручика участвует в войне на Кубани и Северном Кавказе

Переведён в Одессу, а после отозван в Петербург Создает первое подразделение нового вида войск - конной артиллерии. Награждён орденом Иоана Иерусалимского. Звание – капитан.

Командует артиллерией Лейб-гвардии конного полка. Награждён орденом Анны 3^й степени.

Участвует в сражении под Аустерлицем во главе гвардейской конной артиллерии. Награждён орденом Георгия Победоносца 4^й степени и золотой шпагой с литерой «К». Сражается под Фриландом и Гейльсбергом. Звание - генерал-майор.

Начало Отечественной войны Василий Григорьевич встретил командуя 2 арт. бригадой. Война застала бригаду в Лиде. От Лиды до Дрисского лагеря вместе с корпусом Дохтурова прошли 500 км. Назначен командовать артиллерией арьергарда.

Участник обороны Смоленска. Защищает знаменитые Молоховские ворота. Награждён орденом Анны 1^й степени. Командует артиллерией в битве при Лубино.

В Бородинском сражении первым вступил в бой во главе бригады из Софийского и Либавского полков. Защитив Горкинский мост, на левом фланге, сорвал план Наполеона. В 9 часов утра назначен командующим русской артиллерией. Отбивая одну из батарей банником, отражает нападение французов. Награждён орденом Георгия Победоносца 3^й степени.

Отступая от Москвы, командует артиллерией арьергарда. Отличился в битвах при Спас-Купели, Малоярославце, Красном. Награждён шпагой с алмазами. 5 раз контужен.

При изгнании Наполеона, в авангарде русской армии в должности командующего всей русской артиллерией.

В заграничном походе русской армии отличился в боях под Дрезденом, где спас 150 орудий. Награждён прусским орденом Красного Орла. Новый подвиг при Бар-сю-Об. Отбили внезапную атаку 3 полков и эскадрона кавалерии. Награждён орденом Пур ле Мерит (чистая слава).

При взятті Парижа спасаєт город от обстрела.

После войны командует 4 артиллерийской дивизией. С 1820 г. – в отставке. Проживал в Конотопе, Выровке и Петербурге.

Встречался с декабристами южного общества. 14 декабря, не поняв происходящего, призвал к присяге гвардейскую артиллерию. Награждён званием генерал-лейтенанта и наказан отказом на восстановление в армии.

В 1830 г. назначен командующим артиллерией Кавказской армии, но к армии не поехал из-за эпидемии холеры. Привычка обливаться холодной водой привела к заражению холерой и скоростижной смерти в 1831 г. в возрасте 65 лет. Похоронен на чумном кладбище Петербурга, но есть воспоминания, что его прах был перезахоронен на родине в с. Шаповаловка в конце XIX в.

1. Сапухина Л.П. Коли і де народився генерал Костенецький // Сумська старовина.-1998. – №№ 3-4.
2. Галайко В. Він завжди прагнув бою, або В. Костенецький, якого ми мало знаємо// Україна. – 1990. – №№ 16-19.
3. Брокгауз и Ефрон. Энциклопедический словарь. – СПб, 1907. – Т. 31. – С.389.

СЛАВНІ УЧНІ ХУДОЖНИКА І ПЕДАГОГА О. ГОФМАНА

Борошнев В.О., член Національної спілки журналістів України

Ім'я видатного художника й педагога Олександра Емілійовича Гофмана (1881 – 1939 рр.) тісно пов'язане з історією Конотопа. Відомо, що, маючи академічну освіту, він у 1905 р. переїжджає на постійне місце проживання з Москви до Конотопа й оселяється у своїх родичів у залізничному селищі. Трохи пізніше, одружившись на медсестрі, він будує дім на Соснівському шосе (нині - проспект Миру). На роботу влаштовується до Комерційного училища (відкрито в 1905 р.). Окрім занять з малювання, О.Гофман відкриває художню студію й працює з талановитою молоддю міста. Після буремних подій 1917 р. Олександр Емілійович працює в школах міста, що знаходились поряд із залізницею, а в 1930 р. його запрошують до Клубу залізничників (колишній - БК ім. Луначарського,

сучасний – Будинок науки і техніки залізничників) з проханням відкрити студію образотворчого мистецтва для робітничої молоді. Цю студію відвідувало багато учнів, серед них відомі сьогодні Заслужені художники України: В. Масик, Д. Лученко, художники О. Величко, В. Литвинов, О. Зимовець, О. Богданов та інші. Саме про інших і хотілося повідомити дослідникам культури Конотопщини.

Маренков Олексій Васильович (1888 – 1944), талановитий учень О.Гофмана, видатний український графік, ілюстратор книг, після навчання у Київському художньому училищі переїхав працювати до м. Харкова (тоді столиці радянської України). Багато плакатів тієї пори знаходяться в Національному художньому музеї України. Маренков О.В. був дуже чуйною людиною, надійним товаришем, постійно підтримував зв'язки зі своїм вчителем О.Гофманом та його студійцями. Саме Олексій Васильович відкрив і підтримував одного із талановитих учнів О. Гофмана - Олександра Івановича Сиротенка (1897-1975 рр.), у майбутньому - професора Київського художнього інституту. Дізнавшись, що хлопець знаходиться в скрутному матеріальному становищі, О. Маренков робить йому безцінний дарунок: олійні фарби, пензлі й палітру з горіхового дерева. Юний Олександр Сиротенко, натхнений таким подарунком, багато працює самостійно, уважно дослухаючись до порад свого педагога. І в 1913 р. витримує вступні іспити до Київського художнього училища, яке успішно закінчує в 1918 р. Учителем з фаху був його земляк з Білопілья, всесвітньо відомий художник В. Кричевський. Отримавши диплом і рекомендації для вступу до Московського училища живопису, скульптури та архітектури, О. Сиротенко не полишає Україну, а їде до м. Конотопа і стає керівником студії образотворчого мистецтва при Конотопських залізничних майстернях, де, до речі, викладав основи живопису художник-декоратор Садовський з м. Одеси. Згодом, на запрошення Ф. Кричевського вступає до його майстерні станкового живопису в Українській Академії мистецтв. Це були 1923-1927 рр. Після закінчення навчання в академії Олександр Іванович залишився в ній викладачем мистецьких дисциплін, але не залишає творчу

роботу. У 1941-1944р. він був на фронтах Великої Вітчизняної війни. У 1942-1944 р. - в евакуації (м. Самарканд) викладав студентам Українського відділення при Московському художньому інституті. Після війни повернувся до м. Києва, до рідної академії. О.Сиротенко дуже допомагав своїм землякам-конотопцям, які здобували художню освіту в Києві. До речі, його донька Надія Сиротенко (1920-2005 рр.) була досить відомою українською художницею, яку за життя називали “Фесю квітів”.

Олександр Величко, згадуючи роки навчання в студії Гофмана в 30-ті роки, розповідав про талановиту дівчину, ім'я якої за плином часу він не пам'ятав. З'ясувалось, що в студії в ті часи навчалась відома в еміграції талановита художниця Надія Самко (1916-1989 рр.). Народжена в Конотопі, вона з дитинства захоплювалась історією рідного краю, її приваблювало історичне минуле Сіверщини, козацька доба, побут українського народу. Вона захоплювалась музикою й поезією. До студії О. Гофмана вона прийшла в 1930 р., талановита й наполеглива учениця швидко навчалась основам професійної майстерності, на одній з виставок у м. Чернігові була придбана для міського музею її робота «Ярмарок». 1934 – 1941рр. – роки навчання у Харківському та Київському художніх інститутах, закінчила вона факультет малярства та архітектури. Педагогами з фаху були П. Бурачек, В. Кричевський, К. Жуков та інші. Перед війною вийшла заміж за Сергія Макаренка (1904-1979 рр.) – художником, мистецтвознавцем, також учнем О. Гофмана . Період окупації (1941-1943 рр.) вони прожили в Конотопі, на жаль, були вимушені під час війни емігрувати до Італії, потім Югославії, Аргентини і нарешті до США. У еміграції вона багато працює на замовлення, малює ікони, розписує церкви, творить картини; влаштовує виставки в Нью-Йорку, Філадельфії, Бостоні та інших містах. Н. Сомко являється автором архітектурного проекту церкви в стилі українського бароко для православної громади за кордоном. Це був унікальний випадок: автор церковного зодчества і жінка. Але живопис був тим джерелом натхнення, що поглинув її повністю, вона створила багато композицій на історичні поеми: «Хрещення України – Русі»

(1960 р.), «Князь Олег під Царгородом» (1965 р.), «Святослав» (1968 р.), «Бій під Конотопом» (1962 р.) і багато інших. У США виданий альбом, присвячений творчості подружжя із Конотопа: Надії Сомко і Сергія Макаренко.

Сергій Макаренко закінчив міську чоловічу гімназію, відвідував студію О.Гофмана в Комерційному училищі. Опанувавши основи професійної підготовки, вступив до Київського художнього інституту. С.Макаренко відомий як талановитий портретист. Перед початком війни (1941-1945) він працював на кафедрі мистецтвознавства в Харківському педагогічному інституті. У 1943 р. разом із дружиною Н.Сомко емігрував за кордон.

Ім'я ще одного конотопця, видатного представника паризької школи манерства Андрія Павловича Сологуба(1920- ?) майже не відоме конотопцям. Навчаючись у школі, з 15 років відвідував заняття у студії О. Гофмана, мріяв продовжити навчання в Київському художньому інституті. Але почалася Велика Вітчизняна війна і двадцятирічний юнак залишився в окупованому місті, у 1942 р. був примусово вивезений на роботу до Німеччини. У 1945 р. Андрій потрапляє до табору переміщених осіб в австрійське місто Зальцбург, де знайомиться за художницею Едель Нот і скульптором Федором Ємцем. Нові друзі допомагають йому в здобутті професійних навичок в образотворчому мистецтві. З 1947 р. Андрій почав систематично навчатися в Мистецько-промисловій школі в Зальцбурзі. Після переїзду до Франції й вступу до Паризької академії мистецтв почалось самостійне тяжке життя молодого емігранта. Уночі - робота над ілюстраціями до книжок і журналів, а вдень - заняття в академії. Після її закінчення в 1955р. Андрій жваво долучається до мистецького життя Парижа. Цього ж року він уперше бере участь у художній виставці, де привернув увагу вимогливих критиків. У 1962-1986 р. працював на посаді професора малюнків у Паризькій школі професій; він створив іконостаси для церков Парижа і Лондона. Творча манера Андрія Сологуба - це реалістичне зображення без усіляких умовностей, і тому вона близька і зрозуміла відвідувачам виставок. Твори майстра зберігаються в багатьох музеях Європи, на жаль, в

Україні їх немає.

Можливо, ще не всі талановиті учні О. Гофмана відомі нам, і попереду на нас чекають нові відкриття. Але вищезгадані художники, вихованці студії чудового педагога і талановитого художника О.Е.Гофмана зробили важливий внесок в історію українського образотворчого мистецтва.

1. Алавердова Г. Три покоління. – Київ. 2007. - 163 с.
2. Касіян В. Українська радянська графіка. – Київ. 1957, - С. 12.
3. Белічко Ю. Мистецтво, народжене жовтнем. – Київ. 1987. - С. 16.
4. Членова Л. Федір Кричевський. – Київ, 1980. - С. 19.
5. Леонтович О. Вона оспівувала перемогу під Конотопом// Наше життя. – жовтень, 2009. - С. 8.
6. Жаборюк А. Український живопис ХІХ – початку ХХ ст. – Київ, 1990. - С. 19.
7. Турунова Л. В. Масик. Живопис, графіка: каталог. – Київ, 1963. - С. 7.
8. Безп'ятова О. В. Масик. Живопис, графіка: альбом. – Київ, 1990. - С. 3.
9. Юрченко Ю. Євген Лученко: альбом. – Київ, 1988. - С. 4.
10. Ковтун В. Художники Харківщини. – Харків, 2003. - С. 29.
11. Капітоненко О. Іконостаси для храмів Парижа і Лондона // Сумщина. - 4 серпня, 2001.
12. Велігоцька Н. Дорогами Малевича, зупинка Конотоп// Київський телегра. - 17 березня, 2005.
13. Рябенко І. А. Лазарчук // Радянський прапор, 17 травня 1968.
14. Борошнев В. Художник і педагог // Лебн, 3 грудня 1997.

КОМБАТЫ 1941-ГО В БОЯХ НА РЕКЕ СЕЙМ

Евтушенко А. В., преподаватель
Политехнический техникум КИ СумГУ

В изучении истории Конотопщины периода Великой Отечественной войны очень много внимания уделялось и уделяется событиям 1943 г. – освобождению г. Конотопа и его округи от фашистских захватчиков. Начальный период войны, в силу объективных на то причин (сложность в доступе к боевым

документам, отсутствие их, скудность данных на региональном уровне о событиях тех дней да и, порой, просто не желание говорить о самом страшном периоде Великой Отечественной войны) на долгое время практически “выпал” из поля зрения исследователей наипростейшей войны в истории человечества. Известно, что в первой половине сентября 1941 г. севернее и северо-восточнее Конотопа, на южном берегу р. Сейм, вели тяжелые оборонительные бои 5-я, 6-я, 212-я воздушно-десантные бригады, входившие в состав 3-го воздушно-десантного корпуса 40 Армии. На главном направлении удара танковых дивизий 24-ого мотострелкового корпуса 2-й танковой группы Гудериана оказались подразделения 5-й ВДБр...

К сожалению, имена многих воинов – защитников Конотопщины в сентябре 1941 г., долгое время оставались неизвестными. В 2010 г., в сборнике Научно-методической конференции КИ СумГУ, уже были опубликованы имена 27 десантников, погибших в боях за Конотопщину в сентябре 1941 г.[1]. Задачей данного исследования является предоставление данных, обнаруженных во время работы с документами, хранящимися в Центральном Архиве МО РФ (г. Подольск), о командирах батальонов 5-й ВДБр 3-го ВДК и командире 4-го отдельного танкового батальона, так же входившего в состав корпуса, назвать их имена, рассказать о их подвиге совершенном в боях за Конотопщину, о их гибели.

Согласно “штату воздушно-десантных бригад” (от 23 апреля 1941г.) в состав одной бригады входило 4 парашютно-десантных батальона численностью 546 человек каждый. Боевые документы тех лет, обнаруженные в архиве, называют имена командиров всех четырех батальонов 5-й ВДБр. Имена некоторых из них названы в книге А. И. Родимцева “Твои, Родина, сыновья” (в сентябре 1941 г. командир 5-й ВДБр, Герой Советского Союза, полковник). В боях под г. Конотоп в сентябре 1941 г. командиром 1-го батальона 5-й ВДБр был Крылов Иван Семенович, ст. политрук, военный комиссар 1 б-на. 1902 г. р., русский, рабочий, член ВКП/б, в рядах РККА с 1925 г. Согласно решению командира 5-й ВДБр от 4 сентября 1941 г.,[3] батальон ст. политрука И.С. Крылова занимал

позиции в непосредственной близости от железнодорожного моста по южному берегу реки р. Сейм; правее и левее моста – по северной окраине с. Лызогубовка и по южному берегу реки – до территории современного ДО “Рассвет”. Батальон находился на одном из самых опасных направлений, одним из первых приняв на себя танковые удары противника. Ст. политрук Крылов И. С. был участником боев под г. Киев с 14 по 25 августа 1941 г. В боях у с. Лызогубовка, будучи военным комиссаром батальона, одновременно выполнял обязанности командира батальона. Сам лично руководил отражением танковой атаки противника. Во время отражения атаки был ранен осколками снаряда, но с поля боя не ушел, а продолжал руководить боем [2]. За участие в боях под г. Киев и на р. Сейм награжден орденом “Красная Звезда” [4]. После боев на р. Сейм дальнейшая его судьба не известна.

Командиром 2-го батальона 5-й ВДБр во время боев на р. Сейм в сентябре 1941 г. был Михайлов Геннадий Яковлевич, ст. лейтенант. 1908 г. р., русский, служащий, б/п, в рядах РККА с 1931 г., имел ранение. Согласно решению командира 5-й ВДБр от 4 сентября 1941г.,[3] батальон ст. лейтенанта Г. Я. Михайлова занимал позиции по южному берегу р. Сейм восточнее железнодорожного моста вплоть до моста через реку в районе с. Озаричи. Командир батальона был участником боев под г. Киев с 8 по 17 августа 1941 г. В боях на р. Сейм у с. Лызогубовка его батальон крепко удерживал оборону на своем участке фронта, уничтожал немецкие пулеметные гнезда. В боях у с. Попова-Слобода уничтожено 2 танка противника и один остановлен [2]. За участие в боях под г. Киев и на р. Сейм награжден орденом “Красного Знамени”[4] (посмертно).

Во время боев на р. Сейм в сентябре 1941 г. 3-им батальоном 5-й ВДБр командовал Наумов Александр Тихонович, капитан. 1902 г. р., русский, служащий, б/п, в рядах РККА с 1923 г., моб. Ульяновским РВК, имел ранение (по выздоровлению вернут в бригаду). Согласно решению командира 5-й ВДБр от 4 сентября 1941 г.,[3] батальон капитана А. Т. Наумова занимал позиции по южному берегу р. Сейм восточнее железнодорожного моста, левым флангом соприкасаясь с правым флангом 2-го батальона, замыкая правый фланг 5-й ВДБр. Во время боев на р. Сейм,

капитан сумел вывести батальон из окружения без больших потерь. Был ранен. Во время наступления в районе сел Бочечки – Казацкое разбита рота противника, движущаяся на машинах [2]. За участие в боях под г. Киев и на р. Сейм награжден орденом “Красного Знамени”[4] (посмертно).

После ранения командира 3-го батальона капитана А. Т. Наумова на р. Сейм, командование батальоном принял на себя Жильцов Георгий Васильевич, ст. политрук (приравняется к армейскому званию капитан), военком 3-го батальона. С именем и судьбой командира 4-го батальона 5-й ВДБр связаны самые трагические страницы истории событий на р. Сейм в сентябре 1941 г. Согласно решению командира 5-й ВДБр от 4 сентября 1941 г.,[3] 4-й батальон занимал позиции по южному берегу р. Сейм западнее железнодорожного моста и по северной окраине с. Таранское. 7 сентября именно подразделения 4-го батальона приняли на себя самый сильный удар немецкой артиллерии и авиации, а затем и передовых механизированных групп прорыва противника, форсировавших р. Сейм у с. Мельня. Согласно записке командира 4-го батальона, которую в своей книге приводит А. И. Родимцев,[6] до 9 сентября практически весь личный состав батальона погиб. 9 сентября, в результате прямого попадания немецкого снаряда в блиндаж, в котором находился КП, весь командный состав батальона погиб. Тяжелое ранение получил и его командир, который, через некоторое время, умер от ран.

В 2009 г., во время проведения поисковых работ на окраине с.Таранское, блиндаж КП 4-го батальона был найден. В нем находились останки девяти военнослужащих РККА, среди которых был и командир батальона. Установить его имя удалось спустя год с момента обнаружения. Командиром 4-го батальона 5-й ВДБр во время боев на р. Сейм в сентябре 1941 г. был Никифоров Александр Григорьевич, капитан. 1902 г. р., русский, служащий, член ВКП/б, в рядах РККА с 1927 г., имел ранение, за участие в боях в р-не оз. Хасан награжден медалью “За Отвагу”[2]. До 2010 г. числился пропавшим без вести в сентябре 1941 г. Похоронен на Мемориале славы воинов-десантников в с. Таранское 21 июня 2009 г.

1. Євтушенко О. В. Невідомі імена воїнів-десантників – захисників конотопщини в вересні 1941 р.// Матеріали науково-методичної конференції КІ СумДУ. – Суми, 2010. – с. 150-155.
2. ЦАМО, ф. № 33, оп. №11458, д. №651 (www.obd.memorial.ru, Проект Минобороны РФ по систематизации учетных данных и документов о погибших воинах во Второй Мировой войне и последующих конфликтах).
3. Родимцев А. И. Твои, Родина, сыновья / А. И. Родимцев. – К., 1962.
4. ЦАМО, Приказ ПВС СССР №9/н от 13 декабря 1941 г. www.obd.memorial.ru).
5. ЦАМО, ф. № 33, оп. №11459, д. №19 (www.obd.memorial.ru).
6. ЦАМО, Приказ Главного управления кадров НКО СССР от 28 июня 1945 г. №01723/пр (www.obd.memorial.ru).

ЯЗУЧИЙ – ДАВНЬОРУСЬКИЙ НАСЕЛЕНИЙ ПУНКТ, ЯКИЙ ІСНУВАВ НА ТЕРИТОРІЇ СУЧАСНОГО КОНОТОПА

Євтушенко О.В., *викладач*
Політехнічний технікум КІ СумДУ

Протягом десятиліть багатьох дослідників історії Конотопа цікавило питання про час заснування міста та походження його назви. Були спроби віднайти згадки про Конотоп в письмових джерелах давньоруського часу, литовсько-польської доби. У 1985 р. в Головному Архіві Давніх Актів (м. Варшава) був знайдений документ, у якому, у контексті опису Чернігівського стану, що належав короні Польській, під час передачі в жовтні 1634 р. частини його земель у володіння одному з польських канцлерів, містилась згадка і про м. Конотоп. Документ був перекладений дослідником конотопської старовини І. Лисим. Наведемо частину перекладу тексту: “...Владислав IV – король польський і т. ін. надав Миколаєві Цетисову і його чоловічим потомкам Конотоп, Городище, Єзуч в межах Чернігівського князівства Сіверського на ленних (васальних) правах” [1]. Нині цей документ відомий дослідникам як писемне джерело, у

якому вперше зустрічається назва м. Конотоп.

Існує ще один переклад цього документа, зроблений та опублікований П. Кулаковським в його праці “Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618 – 1648)”. Зосередимо увагу на частині цього перекладу, в якій йде мова про визначення місцевості, переданої у володіння Миколаю Цетисову (в варіанті П. Кулаковського – Миколаю Цебишу): “...*Конотоп, городище Язуче...*” [2, с. 240]. Тобто, переданими у володіння канцлеру місцевостями, в жовтні 1634 р., були не “...*Конотоп, Городище, Єзуч...*” (на думку автора під час перекладу була допущена пунктуаційна помилка, яка призвела до фактичної, оскільки є не зрозумілим, що таке Городище (було б зазначено яке саме – старе, пусте і т. д.) і що таке Єзуч (річка, урочище, місцевість і т. д., тим більше, річка, як водна артерія, не могла бути переданою у володіння), як ми читаємо в першому варіанті перекладу, а “...*Конотоп* (та) *городище Язуче...*” – Конотоп як місто окремо та городище (залишки з фортифікаційними спорудами) населеного пункту, який міг колись тут існувати під назвою *Язуче* (*Язучий*), рештки якого знаходились десь поруч (можливо на протилежному березі річки) і назва якого цілком могла бути відомою мешканцям цієї місцевості ще в першій половині XVII ст.

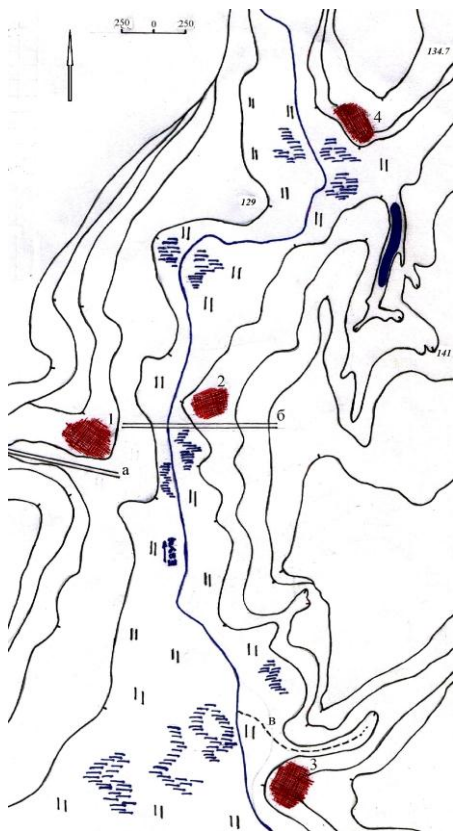
Припущення дослідників про більш ранній час виникнення перших поселень на території Конотопа підтвердились у 1997-1998 рр., коли, на лівому березі р. Єзуч (вул. Красногірська, Соборна, Ярмаркова) було відкрито та досліджувалось Сумською археологічною експедицією давньоруське поселення (городище) XII-XIII ст.[3]. У 2005 р., на протилежному правому березі р. Єзуч (вул. Кочемазова, р-н Загребелля), автором було відкрито залишки т. зв. Германівського городища, територія якого була заселена в давньоруський час [4], а вже у 2008 р. на вул. Інтернатній (правий берег р. Єзуч, р-н Загребелля) та на південно-західній околиці с. Раки (правий берег р. Єзуч) Сумською археологічною експедицією в ході охоронних археологічних досліджень було відкрито ще два поселення давньоруського часу (Звіт про археологічні дослідження на території Сумської області в 2008 р., Науковий архів Інституту

археології НАНУ/ Белінська Л. І., Євтушенко О. В.). Таким чином, на сьогодні не викликає сумніву той факт, що територія сучасного Конотопа була досить густо заселеною вже в XII-XIII ст.

Після Деулінського перемир'я 1618 р. між Річчю Посполитою та Московською державою частина території Середнього Посейм'я, в тому числі і територія сучасної Конотопщини, відійшли під владу першої. Саме на цих землях, починаючи з кінця 20-х – початку 30-х років XVII ст., польський уряд розпочинає запроваджувати політику “заселення” цих земель (спустошених після монголо-татарської навали та Смоленської війни) польськими “осадчими”, які повинні були освоїти ці “нові” землі, заснувавши на них нові поселення та міста, а інколи і відродити раніше існуючі населені пункти [2]. Саме таким населеним пунктом, і міг бути *Язучий*. Походження власної назви населеного пункту Язуче (Язучий), скоріш за все, слід пов'язувати з гідронімом *Єзуч*, який, в свою чергу, походить від *єзів* (давньослов'янська назва) – загородок на річці для ловлі риби [5].

Якщо припущення про існування на території сучасного Конотопа в давньоруський час населеного пункту під назвою Язучий є вірним, виникає цілком закономірне питання – де саме він міг знаходитись? Не дивлячись на досить значні розміри давньоруського поселення по вул. Красногірська, Ярмаркова, Соборна (7,5 Га), говорити про існування на цьому місці городища не можна, оскільки, під час досліджень, характерні для городищ оборонні укріплення (вал, рів) не були виявлені [3], а в польському документі 1634 р. мова йде саме про городище. До того ж територія цього поселення повністю співпадає з територією середньовічної фортеці Конотопа, яка виникла тут в першій половині XVII ст. і згадується в документі 1634 р. як *Конотоп. Городище Язуче* згадується в ньому як окремий об'єкт, скоріш за все, росташований десь поруч. Під час обстеження території (бл. 1 Га) давньоруського поселення по вул. Інтернатній залишків фортифікаційних споруд, притаманних городищу, також зафіксовано не було (Звіт про археологічні дослідження на території Сумської області в 2008 р., Науковий архів Інституту археології НАНУ/ Белінська Л. І., Євтушенко О.

В.). На думку автора, вірогідніше за все, *городище Язуче* (Язучий) можна локалізувати саме з залишками Германівського городища, на користь чого, окрім давньоруського матеріалу XI – XIII ст. (кераміка, пряслиця, прикраси), можуть свідчити залишки фортифікаційних споруд – вал, рів – виявлені під час обстеження його території в 2005 р.[4].

Ландшафт Конотопа. Позначення давньоруських поселень та городищ, присутність середньовічних топонімів:

1 – поселення (городище) по вул. Соборна; *2* – Германівське городище (Язучий); *3* – поселення в с. Раки; *а* – вул. Красногірська; *б* – Путивльський шлях; *в* – р. Красна

1. Фонд ККМ ім. О. Лазаревського, сп. “Археологія”, арк. 7, б/н
2. Кулаковський П. Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618 – 1648). – Київ, 2006. – 496 с.
3. Белінська Л. І. Археологічні дослідження в Конотопі 1997-1998 років // Сумська старовина. – Суми, 1998. – №№ III-IV – С. 7-20.
4. Євтушенко О. В. Давньоруське городище в урочищі Германівка// Історико-культурні надбання Сіверщини у контексті історії України // Збірник наукових праць. – Глухів, 2006. – С. 41-43.
5. Звагельський В. Б. Про стародавні шляхи Середнього Посейм'я // Путівльський краєзнавчий збірник, В. 1. – Суми, 2004. – С. 24-27.

ПАМ'ЯТАЙМО ТУЮ СЛАВУ (ДО 135-РІЧЧЯ ПЕРЕПРАВИ РОСІЙСЬКИХ ВІЙСЬК ЧЕРЕЗ ДУНАЙ)

Матвієнко А.А., член Національної спілки журналістів України

Цього року минає 135 років з початку Російсько-турецької війни 1877-1878 рр. Тож згадаймо й про одного з її учасників, нашого земляка, генерала Михайла Івановича Драгомирова, начальника 14-ї піхотної дивізії, яка в ніч проти 15 червня, під його керівництвом, першою з боєм форсувала Дунай, що поклато початок остаточного визволення Болгарії та здобуттю національної незалежності Румунією, Сербією та Чорногорією.

На початку 70-х років ХІХ ст. значна частина Балканського півострова все ще перебувала під владою Турецької імперії. Болгарія, Македонія, Албанія, Боснія та Герцеговина були підкореними провінціями імперії. Сербія та Румунія вважалися васальними князівствами й платили данину Туреччині. Чорногорія хоч і була фактично незалежним князівством, але не мала юридичного статусу незалежності.

Які ж цілі переслідували європейські держави в переднь війни? Німеччина нервово спостерігала за зростанням могутності Франції та за заграванням з нею Росії. Тому вона намагається послабити Росію шляхом втягнення її у війну з Туреччиною, і таким чином згодом розв'язати собі руки у

відношенні до Франції. Початком цього мало стати зіткнення інтересів Росії та Австро-Угорщини на Балканах. Австро-Угорщина мала намір захопити Боснію та Герцеговину. Росія в свою чергу за всяку ціну намагалася підтримати свій авторитет серед східних слов'ян, і при їхній підтримці полегшити вирішення своєї проблеми виходу з «Чорноморського мішка». Та, знесилена Кримською війною, дійового нічого не могла зробити і поки що шукала мирного виходу зі східної кризи. Англія, знаючи, що Росія свої загарбницькі цілі на Балканах не здійснює тимчасово, теж намагається втягнути останню у війну з Туреччиною. Це дало б можливість Англії зменшити загрозу Росії в Середній Азії і перешкодити виходу її до Чорноморських, Перської та Османської проток. Англія, в кінці 1876 р. запропонувала зібрати в Константинополі конференцію послів шести держав, щоб домовитися про реформи для балканських слов'ян. Та 23 грудня Туреччина від них відмовилася. Ставало зрозуміло, що без війни не обійтись. Росією було зроблено останню спробу домовитися з західно-європейськими державами про спільний тиск на Туреччину. Але і ці так звані «Лондонські» пропозиції 11 квітня 1877 р. були Туреччиною відкинуті. Економічно і політично відстала царська Росія, щоб не втратити останній авторитет, 12 квітня 1877 р. оголосила війну Туреччині.

Її початок російський уряд намагається виправдати і обставити досить помпезно. А тому в наказі Головнокомандуючого по армії йшлося про те, що: «Міра довготерпіння Царя-визволителя вичерпалася... Не заради завоювань йдемо ми, а для захисту знеславлених та пригнічених братів наших й на захист віри Христової».

14 квітня 1877 р. Дунайська армія виступила в похід з району Кишинева (на початок війни, 14-та піхотна дивізія була дислокована в Кишиневі. До її складу входили: 53-й Волинський, 54-й Мінський, 55-й Подільський та 56-й Житомирський піхотні полки. Дивізія входила до складу VIII армійського корпусу генерал-лейтенанта Ф.Ф.Радецького).

Після переходу державного кордону 17 квітня 1877 р. російські війська трьома колонами рушили через Румунію до

Дунаю. 14-та піхотна дивізія першою йшла в напрямку до міста Зимниці. Ріка Дунай внаслідок повені вийшла з берегів і була великою природною перешкодою, форсування якої вимагало додаткових затрат і великих зусиль. Почали готувати інженерні засоби до форсування ріки. Але з цим завданням російському командуванню повністю впоратися не вдалося. Одразу після переправи передбачалося навести понтонний міст. Однак достатньої кількості понтонів не знайшлося, і Драгомиров запропонував використати понтони для перевезення піхотних підрозділів під час десантування. Пропозицію було прийнято. На ті часи такий метод форсування використовувався вперше.

У 14-й дивізії розпочалось навчання солдатів посадки у понтони та висадки з них із бойовим спорядженням, дотримуючись необхідного порядку. Для цього були викопані спеціальні ямки за розмірами і формою понтонів. Припасовувався шанцевий інструмент.

12 травня 1877 р. здійснено рекогносцировку Дунаю. Як з'ясувалося, болгарський берег являв собою майже суцільне урвище. Доступнішим берег був біля міста Свищов, біля дельти річки Текір-Дере, що впадала в Дунай. Її і вирішив використати генерал для причалу понтонів і висадки на берег першого десанту.

11 червня на нараді в Турну-Мугареллі головнокомандуючий оголосив, що форсування Дунаю розпочнеться в ніч з 14 на 15 червня. Першою мала форсувати цей річковий рубіж 14-та піхотна дивізія, посилена деякими іншими підрозділами. Вранці 12 червня Драгомиров зібрав начальників підлеглих йому частин і віддав наказ військам рухатися до Зимниці. Того ж дня він занотував: «Ось я і на Дунаї. Чудова ріка. Краєвиди дивні. Пишу у великий для мене переддень, що з'ясує, чого варті я та моя система виховання і навчання солдатів, та чого варті ми взагалі обоє, тобто я і моя система».

Все, що стосувалося підготовки до переправи біля Зимниці – Свищів, трималося в таємниці. Майже всі накази віддавалися усно. Понтонні батальйони не мали письмового маршруту і до місця переправи їх мали супроводжувати офіцери штабу армії. Опівночі солдати розпочали посадку в понтони. Керував сам М. І. Драгомиров. Десь о другій годині відплив перший понтон.

Ніч була темна, хмарна, що сприяло переправі. Та коли першому загонові вже залишалося зовсім близько до берега, прояснився місяць і освітив річку. Турецька варта помітила понтони і відкрила жорсткий рушничний вогонь, що призвело до значних людських втрат на понтонах. О 2 год. 45 хв. перші десантники ступили на берег біля урвища Текир-Дере. На них посунули лави турецьких солдат. Розпочався запеклий бій.

З третім рейсом на маленький плацдарм, що зайняли російські війська, прибув Драгомиров зі своїм штабом. Ознайомившись безпосередньо на місці з бойовою обстановкою, Драгомиров зрозумів, що наслідок бою вирішуватиметься на лівому фланзі. Там складалося важке становище через постійний підхід свіжих турецьких загонів з боку міста Вардена, які зразу ж кидалися в бій, загрожуючи зім'яти слабенький ланцюжок з піхотинців і скинути десант в Дунай. Тому генерал частину накопиченого мізерного резерву спрямував до центру, а більшу частину – на лівий фланг, куди незабаром попростував сам. Ці дії виявилися вчасними, й турки вимушені були відступити.

Десь о 14-й годині російські війська, при підтримці артилерії, зайняли систовські висоти, а о 15-й годині було визволено перше на території Болгарії місто – Свищов, де визволителів радісно зустріло болгарське населення.

Так закінчилася одна з яскравих сторінок літопису Російсько-турецької війни 1877-78 р. Сам хід переправи російських військ через Дунай був певною реалізацією прогресивних на той час воєнно-педагогічних і тактичних принципів М. І. Драгомирова як воєнного теоретика. Досвід форсування Дунаю в 1877 р. став цінним внеском у розвиток не тільки російського військового мистецтва в галузі форсування великих річок. Цей внесок потім старанно вивчався західноєвропейськими арміями і довго вважався класичним.

За відзнаку у визволенні Свищова від турецьких військ М.І. Драгомирова було обрано почесним громадянином цього міста.

Після цієї вдалої операції 14-ту піхотну дивізію було відведено на відпочинок. Та вже, починаючи з 27 червня, дивізія бере участь у походах і бойових операціях. У серпні дивізія брала безпосередню участь у жорстоких бойових операціях по

утриманню Шипкинського перевалу. Захист цього перевалу став легендарною сторінкою згуртованості воїнів російської армії і болгарських ополченців. Тут, 12 серпня 1877 р., її командира – М. І. Драгомирова було важко поранено і він змушений був залишити театр воєнних дій. 1 вересня 1877 р. за відзнаку при обороні Шипкинського перевалу йому було присвоєно звання генерал-лейтенанта.

У листопаді 1877 р. російська і румунська армії за допомогою болгарського ополчення оточили Плевну і змусили капітулювати 40-тисячне турецьке військо. Російсько-турецька війна закінчилася, як відомо, підписанням Сан-Стефанського перемир'я, а потім і мирним договором від 19 лютого 1878 р. За цим договором утворювалося Болгарське князівство, якому надавалося право мати своє військо, обирати свого князя. Крім того, Туреччина визнавала цілковиту незалежність Чорногорії, Сербії та Румунії.

1. Ростунов И. Руссо-турецкая война 1877-1878// Институт военной истории МО СССР. – Москва, 1977. – 262 с.
2. Кострева В. Не смолкнет эхо над Балканами (воспоминания, письма, публикации, статьи). – Москва-София, 1988. – 320 с.
3. Бескровный Л. Русское военное искусство XIX в. – Москва, 1974. – 360 с.
4. Айрапетов О. Внешняя политика Российской империи (1801-1914). – Москва, 2006. – 668 с.

ІСТОРІЯ ОДНОГО ПАМ'ЯТНИКА

Очкасов В.І., викладач

Політехнічний технікум КІСумДУ

Світом керують знаки і символи. Цю просту істину знають усі живі істоти, не є виключенням і люди. Наскельні малюнки, тотеми, скіфські баби, піраміди, Троянові та Змієві вали, кургани, кам'яні зображення Праматері, яйця-писанки, хрести над храмами й могилами, орнаменти на вишиванках, талісмани, герби, пам'ятники ... Це далеко не повний їх перелік. Вони скрізь, оточують нас, несуть, накопичують, передають невидиму й незрозумілу нашому матеріалістичному соціуму енергетику,

світоглядну філософію, програму людського буття ...

У Радянському Союзі, з одного боку, людей виховували матеріалістами, а з іншого, знищували церкви й храми, пам'ятники інших епох і стрімко та наполегливо поширювали свою, комуністичну символіку, пам'ятники вождям. Не минула така доля й село Бочечки, де в 1936 р. «по велінню народу» (так ще в 80-х роках ХХ ст. розповідав історію цього пам'ятника вчитель російської мови та літератури місцевої школи, ветеран Великої Вітчизняної війни Надточій Олексій Тимофійович) і на честь передового колгоспу було прийнято рішення в центрі села поставити пам'ятник «вождю світового пролетаріату» – В.І.Леніну. І це через 3 роки 5 колгоспників разом з головою сільської ради Назаренком Василем Григоровичем поїхали в Харків, де на заводі замовили та забрали погруддя Леніна. Цегляний постамент спорудив сторож школи Дяченко Андрій Якович, пам'ятну стрічку перерізав сільський голова. А далі біля пам'ятника відбувались мітинги й свята, школярів приймали в жовтенята, піонери, почесну варту в ювілейні дати несли комсомольці і так до 6 вересня 1941 року. Коли в село увійшли загарбники, один з німецьких солдат скинув погруддя на землю, де воно пролежало декілька днів. Коли окупанти в селі надійно закріпилися, тоді згадали про пам'ятник, але він зник. Уночі сторожі сільської ради та школи Очкуров Павло Дмитрович та Дяченко Андрій Якович загорнули погруддя в скатертину та закопали його в сосняку, що й сьогодні росте навколо пам'ятника.

На початку вересня 1943 р. наближався фронт, окупанти збирають свої речі та награване й надвечір, 5 вересня залишають село, втікаючи до Конотопа. Наступного дня перший радянський танк з боку села Козацького доходить до центру села й зупинється. Наших бійців зустрічає погруддя В.І.Леніна, відкопане і знову поставлене все тими ж місцевими патріотами на цегляний постамент. А далі були квіти, сльози радості, невеликий мітинг і марш-кидок до Конотопа, який визволили того ж дня – 6 вересня 1943 року. У мирний час пам'ятник знову стояв, виховуючи підрастаючі покоління патріотами Радянського Союзу, вірними ленінцями, готовими віддати свої

життя за ідеї комунізму, а про подвиг Павла Дмитровича та Андрія Яковича ніхто не згадував.

У 1986 р. відбулась реставрація пам'ятника: розширили підхід, збільшили постамент, з'явилися мармурові плити. Після розпаду Радянського Союзу про пам'ятник стали забувати. У 2007 році з'являється Указ Президента України № 250 від 28 березня, з часом - Указ № 856 від 25.09.2008 р., в яких іде мова про демонтаж та ліквідацію символів тоталітаризму, пам'ятників та пам'ятних знаків, присвячених особам, причетним до організації здійснення Голодомору 1932-1933 рр. в Україні та політичних репресій, перейменування вулиць, площ, скверів, парків, тощо. Потрібно вшанувати подвиг місцевих жителів-патріотів, які, ризикуючи своїм життям, переховували пам'ятник в роки гітлерівської окупації.

ІСТОРІЯ ВІДНОВЛЕННЯ МОГИЛИ ГЕНЕРАЛА ДРАГОМИРОВА М.І. В 2007 Р.

Ганзя М.М., завідувач відділом

Конотопський краєзнавчий музей ім. О.М.Лазаревського

Час невгамовно швидко спливає і події учорашнього дня сьогодні вже історія. А минає два-три роки і вже безпосередні учасники тих чи інших подій починають замислюватись, пригадуючи, а як це було, не кажучи вже про відновлення точної хронології подій. Тому як людина, яка була свідком, а згодом - і безпосереднім учасником тих подій, яка починала разом з директором Конотопського краєзнавчого музею, Євтушенком О.В. та письменником-краєзнавцем Матвієнком А.А., ще в ініціативному порядку, займатись питаннями відродження садиби та місця поховання генерала М.І.Драгомирова, і, маючи у своєму розпорядженні власний фотолітопис тих подій, не можу залишатись осторонь цієї теми. А ще хочеться віддати належне тим небайдужим людям, які доклали зусиль для відновлення нашої історичної спадщини, бо саме людина творить історію.

Після того, як у рамках "Міської програми створення меморіального комплексу – садиби генерала М.І.Драгомирова "

5 вересня 2007 р. урочисто було перерізано стрічку та відкрито двері відремонтованого будинку, в якому Михайло Іванович провів останні роки свого життя, зібрались краєзнавці й керівники підрядних організацій, що виконували ремонт будівлі. Під час спілкування разом із словами подяки за будинок Андрій Андрійович Матвієнко підняв питання щодо відновлення первісного вигляду знайденого працівниками музею, майже рік тому у 2006 р., місця поховання генерала та його родини, на території Свято-Вознесенського кафедрального собору по вулиці Свердлова, 20. Директор фірми “Серго”, Змисля Сергій Петрович, взявся віднайти небайдужих до нашої історії підприємців і разом з музейними працівниками відновити могилу славетного генерала.

На той час музей уже мав не тільки фото могили, датоване 1908 р., а також і значну кількість фрагментів металевої огорожі, які були знайдені під час проведення розкопок 2006 р. Це дало можливість директору музею Євтушенку О.В. швидко зробити розрахунки огорожі і передати креслення Змислі С.П. для виготовлення нової огорожі. Робота йшла швидкими темпами. Уже за три тижні після тієї першої розмови огорожа була виготовлена в майстерні приватного підприємця Настенко Миколи Петровича і 27 вересня 2007 р. перевезена на територію храму та встановлена. Установку здійснювали робітники виробника разом з працівниками краєзнавчого музею: Салюком М.М. та Терещенком В.М. під керівництвом директора Євтушенка О.В.

Виготовлення хреста узяв на себе приватний підприємець Валовий Михайло Васильович, який також був присутній на зібранні 5 вересня 2007 р., а надгробною плитою зайнявся приватний підприємець Козуля Олександр Вікторович. 10 жовтня хрест був виготовлений, і на 11 жовтня заплановано його встановлення.

Встановлювати хрест довелось співробітникам музею Ганзі М.М., Салюку М.М., Терещенку В.М. та директору Євтушенку О.В. На території поховання була зроблена відсіпка. На плиті був викарбуваний напис: «Здесь покоится прахъ генерал-адъютанта Драгомирова Михаила Ивановича. 9 ноября 1830

года - 15 октября 1905 года. Миръ праху твоему».

Після відновлення могили генерала Драгомирова М.І. постало питання щодо доцільності існування символічної могили і пам'ятника. З приводу цього відділом культури і туризму Конотопської міської ради до Управління культури і туризму Сумської обласної державної адміністрації було направлено звернення, за № 119 від 01.10.2007 р., щодо упорядкування виявленого поховання генерала Драгомирова М.І. І вже 8 жовтня було отримано позитивну відповідь. Це означало, що після оформлення необхідних документів і складання паспорту на новий об'єкт старий пам'ятник втрачав своє значення і міг бути демонтований. Тому, не гаючи часу, 11 жовтня 2007 р., силами співробітників краєзнавчого музею була демонтована огорожа символічної могили, яка своїм північно-східним кутом упритул примикала до південно-західного кута нової огорожі. Наступного дня, 12 жовтня, був виконаний демонтаж пам'ятного знаку символічної могили, щоб у майбутніх відвідувачів більше не виникало зайвих питань з приводу знаходження поруч двох могил однієї людини.

Після демонтажу пам'ятника і розрівняння території були вирішені питання, пов'язані з останніми приготуваннями до відкриття і освячення нового хреста на могилі генерала Драгомирова М.І. 15 жовтня 2007 р.

Зранку 15 жовтня о десятій годині біля могили генерала Драгомирова М.І. почали збиратись краєзнавці і співробітники музею. Приїхав на цю подію і Матвієнко А.А. Преса була представлена журналістом «Конотопського краю» і краєзнавцем Лисим І.Е., фотографом В.Білецьким, був також оператор з КСТ та відеооператор Едуард Галченко. Серед краєзнавців були Хвостов Б.Ю., Козін М.Г., також була присутня голова благодійного фонду «Світанок» Лисенко Л.Й. Місцеву владу представляла завідувач відділу культури і туризму Конотопської міської ради Лисенко В.А.

Ця подія завершила формування меморіального комплексу генерала Драгомирова М.І. та відкрила широке поле діяльності з його удосконалення.

КОНОТОПСЬКИЙ ТЕХНІКУМ ШЛЯХІВ СПОЛУЧЕННЯ В 1917 – 1922 р.

Радько Т.М., *викладач*
Політехнічний технікум КІСумДУ

За 122 роки свого існування на освітянській ниві наш навчальний заклад пройшов складний шлях становлення, пошуку, реформування.

1917-1922 рр. для навчального закладу, як і для всієї країни, - це буремні часи, сповнені соціально-політичних потрясінь і революційних змін. У перші роки становлення Радянської влади гостро відчувається нестача фахівців із середньотехнічною освітою. У країні відбувається реформування системи освіти, відповідні зміни проходять і в галузі залізничного транспорту. Починаючи з 20-х років на базі більшості технічних училищ і професійних шкіл відкриваються технікуми, випускники яких працювали на відновлюванні об'єктів залізниць. Цілеспрямована ж підготовка кваліфікованих робітників для транспортної галузі в широких масштабах розпочинається з 1921 р., коли з'являються школи фабрично-заводського учнівства (ФЗУ). Конотопське Технічне (нижче) залізничне училище не було винятком, у цей період навчальний заклад зазнав численних змін і перетворень.

Згідно з Розпорядженням “Дорпрофобру” (Дорожний профсоюз образования - керівний орган профосвітою на залізниці. - Автор) у липні 1917 р. Конотопське технічне (нижче) залізничне училище було реорганізоване в середньотехнічне училище шляхів сполучення з 4-річним терміном навчання, яке готувало техніків шляхів сполучення I розряду механічної (тягової) спеціальності. Його випускникам після проходження дворічної практики через транспортний вищий навчальний заклад після вивчення та засвоєння певної програми надавалось право отримати звання інженера-механіка.[1] Ці нововведення зацікавили багатьох учнів з існуючих на той час у Конотопі навчальних закладів: гімназій, комерційного училища. І тому, коли в серпні 1917 р. був

оголошений набір до середньотехнічного училища, багато юнаків, які мали базову освіту (обов'язкова вимога для вступу), перейшли до новоутвореного середньотехнічного училища. Перший прийом до середньотехнічного училища відбувся в серпні 1917 р. (зараховано 30 чол.), цього ж року було проведено останній набір до нижчого технічного училища. Таким чином, контингент учнів на 1917 – 1918 р. складався з 5 груп нижчого технічного училища (I, II, III курси) і 1 групи середньотехнічного училища - всього 140 осіб. У перші 2 місяці в навчальному закладі мало що змінилося (ліквідували лише карцер), навчально-виробнича база залишалася старою. На I-му і II-му курсах викладали ті ж самі педагоги, і гостро відчувався брак викладачів спецпредметів. Для вирішення цієї проблеми почали залучати інженерів з виробництва. У 1919 р. середньотехнічне залізничне училище було реорганізоване в технікум з 4-річним строком навчання з тягової спеціальності. 15 вересня 1920 р. – технікум реорганізовано у транспортну (залізничну) профтехшколу з 3-річним строком навчання та дворічним стажуванням з тягової спеціальності, школа готувала техніків I-го розряду. Оскільки існувала потреба у підготовці керівних кадрів середньої ланки, саме в цей час організуються 3-річні вечірні курси для працівників Головних залізничних майстерень і депо, що обіймали технічні посади (у 1920 р. прийнято 13 осіб). Згодом (після 1920 р.) навчальний план і програми середньотехнічного училища були доповнені багатьма новими дисциплінами. Предмети, що оцінювалися щосеместру (подається мовою оригіналу): русский язык, алгебра, геометрия, тригонометрия, аналитическая геометрия, дифференциальное исчисление, физика, химия, немецкий язык, теоретическая механика, технология дерева, общее устройство и техническая эксплуатация железных дорог, ж/д санитарная техника, гигиена, основы политической экономии и законоведение, рисование, экономическая география, начальное и геометрическое черчение, проекционное черчение и скицирование, машиностроительное и паровозное черчение, демонстративные занятия по сборке паровозов, устройство и оборудование депо и главных мастерских.[2]

Лабораторні заняття проводились з хімії, фізики,

електротехніки, випробування матеріалів; учні мали оволодіти столярним, модельним, слюсарним, ковальським і ливарним ремеслами. Складались заліки з проектів: парові котли, деталі машин та установок, вантажопідйомні машини, парова машина та паровоз, залізничне водопостачання і насоси. Серед дисциплін, що складали на перехідних та випускних іспитах: парові двигуни, технічна експлуатація та ремонт рухомого складу, конструкція й опалення паровозів, двигуни внутрішнього згоряння, водопостачання та насоси, будова вагонів, гідравліка, вантажопідйомні машини, догляд за двигунами і котлами, технологія металів, парові котли, основи машинознавства, опір матеріалів. Оцінювання знань учнів проводилося за 3-бальною системою: «дуже задовільно», «задовільно», «погано». У цей період заклад очолювали: Дирда І.І. (з 01.09.1912 по 01.08.1918 р.), Холоднов А.А. (з 1919 по 1924 р.), тимчасово виконував обов'язки начальника технікуму в 1919 р. – Маврін; посаду заступника начальника з навчальної роботи обіймав Іванов Г.Ф. (з 1912 по 1921 р.), у період з 1922 по 193 р., тимчасово, – Целінський А.А. [3].

1919 – 1922 р. – складний час у житті всієї країни: війна, розруха, занепад народного господарства, голод, епідемія тифу. Більшість підприємств були зруйновані, не найкращі часи були й на залізничному транспорті. На М-К-В залізниці 65,7% паровозів і 98% вагонів були виведені з ладу, запасні шляхи були вщент заповнені «хворими» паровозами й вагонами. Почалися серйозні перебої з постачанням палива, електроенергії, сировини. Скрізь відчувалась нестача продуктів харчування та предметів першої необхідності: хліба, солі, сірників, мила, одягу, взуття, родини робочих потерпали від голоду. Але і в таких умовах заклад продовжував працювати. З листа випускника 1922 р. Ромського Ф.І. (пройшов шлях від помічника паровозного машиніста Конотопського паровозного депо до керівника крупних підприємств – паровозо-вагоно-ремонтних заводів у Дніпропетровську, Омську, Борисоглібську, Запоріжжі): «Саме за таких умов: жорстокої боротьби, запеклих боїв за владу, проходило наше навчання в технікумі, будівля котрого взимку майже не опалювалась, учні

на заняттях сиділи вдягнуті, чорнила у чорнильницях замерзали. Напівголодні, погано одягнені, взуті, ми, студенти, все ж таки намагалися не допускати зриву занять, як могли, оволодівали знаннями, засвоювали науки, що нам викладали. Ми вірили, що ми – молоді спеціалісти-транспортники, конче необхідні своїй молодій країні» [4] Бойко К.В. – випускник 1922 р., викладач технікуму із 40-річним стажем роботи, один із авторів «Нарисів з історії технікуму», у своїх спогадах пише: « Кожен із нас у ці складні часи, окрім навчання й позакласної роботи, мав боротися за шматок хліба. Для цього дуже часто доводилося після уроків йти на розвантаження дров або інших вантажів. Ходили на т. зв. «шосту версту», зараз – ст. Вирівка, розвантажували ящики зі снарядами для військових частин, розчищали шляхи на станції, на суботниках – виконували різні роботи, що забезпечували життєдіяльність станції й міста. За це ми отримували талони на обід в їдальні майстерень, який складався з тарілки нічим не заправленого густого пшоняного супу (кулішу) та невеличкого шматочка хліба (100-150 гр), цим, звичайно ж, ми не наїдалися і завжди просили «добавки». Окрім того, щотижня у вихідні учні технікуму їздили до найближчих станцій: Бахмач, Ічня, Плиски, Крути, Грузьке, Путивль, Алтинівка. Їхали зазвичай зверху на вагонах, переважно товарних, іноді – навіть на буферах. Потім ще доводилося йти 8-12 кілометрів, щоб обміняти свої пожитки або домашні господарські речі на продукти харчування (хліб, зерно, крупи та ін.). У 1919 – 1921 р. всі учні закладу (і училища, і технікуму) виїздили на 2 тижні до Брянських лісів на заготівлю дров для опалення будівель технікуму і навчальних майстерень... Але молодість, енергія та завзяття брали своє. Ми знаходили час і на навчання, і на гурткову роботу» [5].

Звісно, що реорганізація навчального закладу, велика кількість спеціальних дисциплін, лабораторних занять, проектування вимагали значного розвитку і розширення навчально-виробничої бази, поповнення бібліотечного фонду навчальною і технічною літературою, створення нових кабінетів для викладання спецпредметів, збільшення обладнання в майстернях. У ті важкі й буремні роки це було неможливим, і навчальний процес неодноразово припинявся. Але й у ці

найскладніші, тривожні роки громадянської війни технікум жив і працював. Організовувалися навчальні екскурсії до цехів залізничних майстерень, учні проходили 10-15-денну практику в кожному з цехів (вивчали конструкції машин, двигунів, верстатів, будову паровозів, вагонів, вантажопідйомних кранів, оволодівали навичками ковальського, ливарного ремесел).

Після закінчення війни знову завирувало життя, почалися нові часи, а учні закладу завжди були в центрі громадського й культурного життя міста. Діяв учнівський комітет, який мав широкі права і повноваження (всі накази і розпорядження керівництва закладу спочатку обговорювалися на засіданні учнівського комітету і лише після того втілювались у життя). Одного разу рішенням учнівського комітету були застосовані «штрафні санкції» до викладача математики і механіки, який нетактовно й грубо ставився до учнів. Понад 2 тижні учні бойкотували його уроки, незважаючи ні на які вмовляння адміністрації, доки викладач публічно не вибачився перед учнями. Їдальня Головних залізничних майстерень стала своєрідним культурним центром привокзального району міста. Тут демонструвалися кінофільми, проходили вистави, працювали гуртки художньої самодіяльності, читалися лекції, відбувалися мітинги і збори (тільки в обідню перерву тут харчувалися робітники, що мешкали у віддалених від залізниці районах). Майже всі учні були задіяні в гуртках художньої самодіяльності (існував великий хор, драматичний і літературний гуртки, духовий оркестр, струнний оркестр, гурток художнього слова, шаховий, 2 танцювальні гуртки, спортивні секції). Великою популярністю користувалися вечори відпочинку, що проходили у вихідні. Дівчат до технікуму поки що не приймали, але кожен учень міг запросити дівчину (зазвичай запрошували дівчат із соціально-економічної або торгово-промислової шкіл, пізніше – з педтехнікуму) по квитку учнівського комітету «технік». Після відповідної тематичної програми, виступів колективів художньої самодіяльності відбувалася тогочасна «дискотека» - танці у супроводі духового оркестру зі світловими ефектами від встановлених прожекторів. З концертними програмами гуртківці виступали також у

підшефних селах: Соснівці, Великому і Малому Самборі, В'язовому. Почала видаватися стінна газета, головним редактором якої був спочатку учень Закотєєв, а в 1920-1924 рр. – учень Л. Смілянський (у майбутньому - відомий український письменник, драматург, сценарист, громадський діяч).

Але спостерігалось відставання від навчальних планів, програми зі спецпредметів не виконувалися в повному обсязі, бракувало обладнання, навчальних посібників, давалися взнаки також важкі побутові умови. Наслідком цього стало рішення адміністрації продовжити ще на рік (п'ятий) термін навчання всієї групи технікуму. Отже, перший післяреволюційний випуск (2 групи набору 1917 і 1918 р. у кількості 40 осіб) замість 1921 р. відбувся у 1922 р. Майже третина контингенту учнів не витримала важких умов і припинила навчання (багато хто вступив до лав Червоної Армії).

1. Нариси з історії технікуму. Розділ II: 1917 – 1922., – С. 30-49.
2. Архів ПТ КІ СумДУ, Особова справа Бойка К.В. док. № 8.
3. Фотоальбом «Час, події, люди».
4. Книга документів 1967-1972 р., Лист-рукопис Ромського Ф.І.
5. Сімейний архів Круглікової Г., Спогади Бойка К. В.

КОНОТОПСЬКИЙ ТЕХНІКУМ ШЛЯХІВ СПОЛУЧЕННЯ У РОКИ ВІДБУДОВИ І РОЗВИТКУ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА (1922 – 1930 рр.)

Айгубов Є.С., студент

Політехнічний технікум КІСумДУ

У 1977 р., готуючись до 60-річчя Жовтневої революції, творча група викладачів технікуму, ветеранів праці, на чолі з Ф.Д. Тоценком і К.В.Бойком, за сприяння й підтримки директора Конотопського будівельного технікуму транспортного будівництва ім. П.І.Новікова - М.П. Срочка підготували до видання «Нариси з історії технікуму» і 2 фотоальбоми «Наші маяки» і «Час, події, люди», які на той час, на жаль, не вийшли друком. Дані документи сьогодні, як реліквія, зберігаються в музеї історії навчального закладу й містять багатий та цікавий матеріал про декілька десятиліть

життєдіяльності нашого закладу. Спираючись на них, ми спробували систематизувати факти, події, дати з життя закладу в період мирного будівництва, перших п'ятирічок і до початку Великої Вітчизняної війни.

У 1922 р. Конотопський технікум повертається до стабільного навчання й життя, його колектив крокує шляхом пошуку і розвитку, нововведень і змін, намагаючись відповідати вимогам часу. У період переходу до мирного будівництва підвищується якість технічної освіти, вдосконалюються організаційні форми та методи навчання, готуються технічні кадри, які в майбутньому обійматимуть керівні пости на підприємствах і будівництвах країни. Особливим поштовхом для розвитку навчального закладу став взятий країною курс на індустріалізацію. У 1924 р. при профтехшколі (діяла на базі технікуму з 15 вересня 1920 р.) відкривається друга будівельна спеціальність з 3-річним строком навчання та 2-річним стажуванням на виробництві (на будівельне відділення починають приймати дівчат). Перший випуск транспортної профтехшколи був у 1927 р., останній – у 1932 р. Оскільки в цей період гостро відчувається потреба у керівних кадрах середньої ланки, в закладі збільшено набір (відповідно – кількість випускників) у період з 1927 по 1932 р. У 1929 р. – при профшколі відкрито школу ФЗУ (школа фабрично-заводського учнівства) за спеціальностями: тягова (помічник машиніста паровоза, слюсар з ремонту паровозів і вагонів), колійна, будівельна.

Березень 1923р. – навчальний заклад стає піонером радіомовлення в місті. Справжньою сенсацією стає зібраний власноруч студентом Г.Льєнком детекторний приймач, завдяки якому учні й викладачі мали змогу почути «голос Москви», з цієї події розпочалася діяльність радіотехнічного гуртка. 1924 – 1927 р. – діє планерний гурток із власноруч зробленими планерами: одномісним тренувальним планером «Ілліч» (А-6) за кресленнями К.К. Арцеулова і навчальним планером (копією харківського планера «Пілот») за кресленнями М.І.Гуревича гуртківці у 1924-1925 рр. брали участь у II і III Всесоюзних планерних змаганнях [3]. Восени 1927р. розпочинає роботу

гурток Автодору; відремонтований власними силами у навчальних майстернях старенький автомобіль по вихідних днях перевозив пасажирів за 40 копійок з вокзалу до міста. У цей же час активно працюють літературний і драматичні гуртки. На щотижневих зустрічах на квартирі К. Бойка (випускник 1922 р., викладач технікуму із 40-річним стажем роботи, один із авторів «Нарисів з історії технікуму») гуртківці виступали з доповідями й рефератами, обговорення завжди було бурхливим і перетворювалося на справжні дебати. Згадує М.В. Губенко (випускник 1924 р.): «Ми цікавилися політикою і філософією, обговорювали літературні твори і долі героїв, читали вірші, ставили п'єси... Після таких зустрічей у гостинному бойківському домі ми прямували до свого улюбленого місця відпочинку – гаю Сасєвського на околиці Конотопа й с. Підлипного... Закінчувалися ці вечори піснями, новими домовленостями й планами...» [4]. Саме на таких вечорах Л. Смілянський виносив на розсуд літгуртківців свої перші твори: «Нові оселі», «Злочин бригадира», «Машиністи».

З 1922 р. по 1927 р. заклад підготував 265 техніків І-го розряду механічної спеціальності (з паровозним ухилом) для служби тяги. Багато випускників технікуму цього періоду стали керівниками на залізницях країни та в інших галузях народного господарства, науковцями в дослідних інститутах, громадськими діячами. Серед них Ф.І. Ромський (рік випуску – 1924) пройшов шлях від помічника машиніста паровоза Конотопського паровозного депо до керівника паровозо-вагоноремонтних заводів у Дніпропетровську, Омську, Борисоглібську, Запоріжжі; Ляшенко В.І. (1924 р. в.) – доктор фізико-математичних наук, професор Київського університету, завідувач відділу інституту напівпровідників АН УРСР, академік АН УРСР, лауреат Державної премії СРСР (1970р.); М.Т. Галей (1924 р. в.) – професор Московського заочного інституту в галузі металообробки; Смілянський Л.І. (1924 р. в.) – відомий український письменник, драматург, громадський діяч (його ім'ям названо вулицю в м. Конотопі); М.В. Губенко (1924 р. в.) – викладач, заступник директора з навчальної роботи Конотопського технікуму (1930-1934 рр.), директор Брестського залізничного технікуму (1939-1964 рр.); Є.І.

Фрединський (1926 р. в.) – начальник відділу Управління ремонтними заводами МШС, І.В. Масютін (1926 р. в.) – директор Московського заводу будівельних машин, А. К. Кімстач (1927 р. в.) – начальник Закавказької залізниці, лауреат Державної премії, двічі Герой Соціалістичної Праці; О.М. Хричиков (1926 р. в.) – головний конструктор тепловозів Людинівського заводу, лауреат Державної премії за винахід гідравлічної передачі на тепловозах [2].

У житті навчального закладу – це був бурхливий період, сповнений змін, перетворень на шляху постійного розвитку і вдосконалення.

Керівник: Радько Т.М., *викладач*

1. Нариси з історії технікуму. Розділ III: 1917 – 1922., – С. 50-68
2. Фотоальбом «Час, події, люди»
3. Степовий В. Розвиток планеризму на початку ХХ ст.// Матеріали науково-методичної конференції КІСумДУ, Ч. I – 2011.
4. Сімейний архів Круглікової Г., Листи М.Губенка, – С.58-61.

КОНОТОПСЬКИЙ ТЕХНІКУМ ШЛЯХІВ СПОЛУЧЕННЯ У РОКИ ВІДБУДОВИ І РОЗВИТКУ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА (1930 – 1941 рр.)

Єфименко Б.С., *студент*

Політехнічний технікум КІСумДУ

Після суспільних потрясінь і змін, революцій і війн країна повертається до мирного життя, бурхливими темпами відбудовується народне господарство, і, намагаючись відповідати потребам і вимогам часу, наш навчальний заклад зазнає численних реформувань, перетворень і змін. Згідно Постанови РНК УРСР (рос. – Совет Народных Комиссаров) у 1930 р. транспортну профтехшколу, що діяла на базі технікуму з 15 вересня 1920 р., було знову реорганізовано в технікум з 4-річним терміном навчання. Цього ж року відкривається вечірнє відділення з тягової спеціальності для робітників паровозо-вагоно-ремонтного заводу і вагонного депо, до нього вступали

кваліфіковані робітники залізничного вузла, керівний персонал окремих ланок виробництва, які не мали спеціальної технічної освіти. У 1931 р. – технікум реорганізовано в навчальний комбінат, у складі якого діють: денне відділення (спеціальності: тягова, колійна, будівельна), вечірнє відділення (тягова спеціальність), школа ФЗУ (за спеціальностями: помічник машиніста паровоза, слюсар з ремонту паровозів і вагонів; колійна та будівельна); вищі інженерні курси. Начальник комбінату – Б.М. Ренський [2]. Штатні викладачі не могли витримати таке навантаження, і тому запрошували на роботу за сумісництвом інженерів з виробництва. У цей період укріплюється матеріально-технічна база, збільшується кількість кабінетів і лабораторій, поповнюються обладнанням навчальні кабінети і майстерні. Збільшується контингент учнів (1932 р. – 105 випускників-транспортників, 1933 р. – 180, 1934 р. – 100), зростає якість підготовки кадрів. У 1934 р. на денному відділенні до тягової спеціальності додається ще одна – вагонників (випускники отримують подвійну спеціальність). У 1935 р. відкривається нова спеціальність «Механізація колійних робіт» із 4-річним терміном навчання (випуску цієї спеціальності не було, вона проіснувала 2,5 роки). А з 1937 р. технікум залишається з однією спеціальністю – «Колійне господарство» з 4-річним терміном навчання, у цей час припиняється набір учнів на вечірнє відділення, до школи ФЗУ, до вищих інженерних курсів (були переведені до м. Дніпропетровська). У 1936 р. – технікум отримує від будівельної дільниці двоповерхову будівлю гуртожитку для учнів з пічним опаленням (по вул. Депутатській, 52).

Окрім навчання, гурткової роботи колектив технікуму брав активну участь у житті міста, будівництві та реконструкції залізниць: 1929 р. – на землевимірюваних роботах у селах Конотопського району; 1930 р. – на укладанні колії залізничного вузла Брянськ-П; 1931 р. – залучалися до розвитку Північного парку на ст. Конотоп; 1934 р. – на реконструкції колії Москва – Мінськ; 1935 р. – на укладанні залізничної колії Ворожба – Хутір-Михайлівський, геодезичних роботах по м. Конотоп: нівелювання району Загребелля, доріг Конотопського району, розширення вулиць Садової, Професійної, Медневої

(нині Ватутіна).

Багато випускників 30-х років стали відомими й знаними далеко за межами нашого міста: В.П. Пашковський – випускник 1930 р. – генерал-лейтенант технічних військ; В.П. Угрюмов – випускник 1931 р. – кандидат філософських наук; В.Ю. Бірюков – випускник 1931 р. – начальник Калузького, пізніше Московського відділення залізниці, начальник відділу розвитку залізничного транспорту Держплану СРСР; В.І. Соколов (1931 р.в.) – полковник залізничних військ; К.Є. Бурмака (1932 р.в.) – видатний інженер-будівельник, очолював будівельні та реставраційні роботи унікальних об'єктів Москви; І.К. Дунін (1932 р.в.) – з 1940 до 1952 р. – начальник Конотопський паровозо-вагоно-ремонтний завод, пізніше – Ташкентського ПВРЗ; В.І. Піпко (1932 р.в.) – головний інженер Головної астрономічної обсерваторії АН СРСР; Т.І. Чернуха (1936 р.в.) – начальник служби колії Південно-Західної залізниці; Д.Г. Бойко (1936 р.в.) – уповноважений МШС на Південно-Східній залізниці; В.У. Воронов (1935 р.в.) – Герой Радянського Союзу, учасник Параду Перемоги; І.Ф. Балюк (1937 р.в.) – Герой Радянського Союзу, відважний льотчик-винищувач.

20 вересня 1940 р. відбулися урочистості з нагоди 50-річного ювілею нашого навчального закладу. Місцева газета «Комуна» присвятила ювілейній даті окрему сторінку (копія представлена в експозиції музею історії закладу). На той час у технікумі навчалось 320 студентів, на курсах підвищення кваліфікації навчалось 200 осіб, які працювали на виробництві. Технікум мав 10 навчальних кабінетів, добре обладнані майстерні, велику бібліотеку (фонд 60 тис. примірників). За час свого існування (з 1890 р., станом на 1941р.) заклад підготував 2028 спеціалістів транспорту.

21 червня 1941 р. в актовій залі технікуму відбулися традиційні урочистості з нагоди 23-го випуску молодих спеціалістів залізничного транспорту, у ті хвилини ніхто ще не знав, що це був останній день мирного життя.

Керівник: Радько Т.М., *викладач*

1. Нариси з історії технікуму. Розділ III: 1917 – 1922., – С. 50-68
2. Фотоальбом «Час, події, люди».